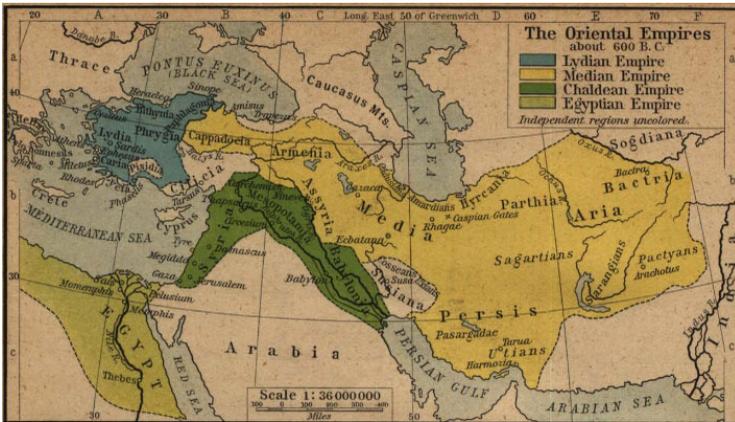

تایۆ و بوومهلئیلی میژووی کورد

عوسمان ئیلخانی زاده
رئبهندانی 2711 ی کوردی

www.rojhalat.de / www.bokan.de

پیشەکن:

کورد له کوپوه هاتوو؟ باب و باپیرانی ئیمه له کوئ ژیاون؟
هزاران سال لهوهپیش چ خهکانیک له ولاتهکهمان ژیاون؟
مادهکان کئ بوون؟ پهيوهندی ماد و کورد چونه؟ دهولتهی ماد
چۆن پښکھات و چۆن لهناو چوو؟ دواى ماد کورد چى لئى
بهسهرهات؟ ناسهواره ميژووويهکان چۆن باسى باب و باپیرانی
ئیمه دهکن؟ ميژوونووسانى دهولتهتانی داگیرکمر که لهگهل
سیاسهتهدارمکانیان هیچ جياوازییان نییه، ميژووی کوردیان
چۆن به تالان بردوو؟

زیاتر له 2500 ساله فارسهکان دهیانهوئ کورد بکن به
فارس نهیاننوانیوه!

زیاتر له 1400 سال لهوهپیش تا ئیستا عهههه توانیویه ئایینی
خوی به زوری شمشیر و خوین و خهنجهر و کوشتار و
تهجاوز به سهر کوردستان دا بسهپینی بهلام نهیتوانیوه
(کوردایهتی) مان لئى بستینی(وهکوو میسر- سووریا- عیراق -
فلهستین که به زوری شمشیر به عهههه کران...).

ئیسلامی به خوینی مرؤف توونی ههر دوو ئایینی شیعه و
سوننی به سهر کورد دا سهپاند بهلام زنجیری پۆلایینی برایهتی
کوردی بۆ نهپسا.

زیاتر له 500 ساله (دواى شهري چالدوران) تورک
نهیتوانیوه کورد بتوینینهوه!

نزیکهى 100 ساله سووریا نهیتوانیوه کورد لهناو بهرئ!

دواى شهري يهکهمی جیهانی دهولتهتانی رۆژئاوا بهتایهت
ئینگلیس و فهرانسه(دواتر ئهمریکاش) کوردستانیان چوار

پارچه کرد و ههموو شوڤشه رزگاربخوازهکانیان له خوین گهوزاند، بهلام نهپانتوانی نهتهوهی کورد بتویننهوه!

ئهو خهلهکه نازا و ولات پاریز و ماندویی نهناس و کوئنهدهره، کوردن و له کوردستان دهژین.

که وابو با ئیمهش چاو به ههموو کتیه میژووویهکان دا بگپین، جا (چ دوست و چ دوژمن نووسیییتیان) و دهست له دهستی : ئاسهوار ناسان، میژووزانان، زمان ناسان، خهلهک ناسان و ههموو پسپورانی ئهو بواره به ولاتهکهمان دا بگهپین و به کوردی و کورتی و ووردی باسی بکهین.

واباشه خوینهرانی هیژا بزنانن بابهتی ئهو نووسراوهیه بهرههمی لیکوئینهوهی نووسه لهسه: ئاسهواری سه زهوی و ژیر زهوی - میژوو نووسانی هاوچهرخی رووداوهمکان وهکوو: (یونانی-عهرب- تورک - کورد- فارس - رووسی وزانایانی ولاتانی روژئاوا و...) یه و نهگه ههلهیهکی میژوویی هیه (که بی گومان هیه)، وهک لهناوی نووسراوهکه دا دهردهکهوئ، زوربهی میژوونوسان بوچوونیان وهکوو یهک نییه.

ئاساییه که بوچوون لهسه میژوو جیاواز بی بهلام ئهوه به مانای گیز و خووار کردنی میژوو نییه.

میژوو نووسانی وهکوو: هیرودوت، دیاکونوف، گزنفون، گیرشمن، سترادون، مینورسکی، ویلچیفسکی، توتسدین، نولدکه، یاسهمی، حهدهمین زهکی بهگ، پیرنیا، زهرین کووب، تهبری، ئیبینی ههوقه، ئیبینی ههوقه، خوردا به، ئیبینی ئهسییر، ئیبینی خهلدوون، قاسملوو، ئیبینی خهلهکان و...

دهیان زانای دیکه بۆچوونی خۆیان لهسەر کورد و کوردستان
نووسیوه.

لهم نووسراوهیهدا به بهلگه بۆمان دهردهکهوئ که :چ باب و
باپیرانیکی ئازا و کۆلندهر مان بووه. چ خهלקیکی ولات پارێز
له کوردستان ژبیاوه. چ میژووویهکی جوانمان ههیه و چهنده
رهسهنتر بوین له ههموو خهلكانی هاوسی کوردستان.

بهلگه بۆ ههموو ئهو داخوازییانه له درێژایی نووسراوهکهدا
دئ. ئهگەر ئاماژه به ههموو ناوهکان و هک: ناوی وهرگێر،
ناوی نووسهر، سهراچاوه و لاپههه سهراچاوه ناکرئ، تههیا بۆ
درێژ نهبوونی نووسراوهکهیه.

هه ر بهشیک لهم زنجیره بابهتانه بهشیک له میژووی پر له
شانازی و (جارو بار پر له ههله) ی کورد دینیتته بهرباس که
وابوو با پیکهوه ئاور له رابردووی خۆمان بدهینهوه.

تاپو و بوومه لیلی میژووی کورد (۱)

کوردستان له به ره به یانی میژوودا

میژوو نووسان دهلین: خه‌لکانیک که له باکووری هیندوستانهوه تا باکووری ئهوروپا له 7000 تا 4000 سال پیش زایین(پ.ز) به سهر(فهلالت) یان بانی ئیران دا کۆچ و کۆچبارییان کردوه، زمان و کولتور و زانست و تهانهت ئایینیشیان پیک داوه.

زۆر جار شهر و لیکدان و خوشی و ناخوشی یان تیکه‌ل بوونی چهند خیل له میژووی ئهو خه‌لکانهدا رووی داوه و بوته ههوینی ئیتنوگنیز، یان(رهوتی پیکهاتنی میللهتان) له‌ناوچه‌که دا.

له و کۆچ و کۆچباریه میژووییه دا ئهو خه‌لک و خیلانه، زمان و وتاریان لیک نزیک بوتهوه، ههر بهو بۆنه‌یه‌شهوه پینی ده‌لین (زمانی هیندو ئهورووپایی).

به گشتی هه‌موو ئهو کۆچ و کۆچباریه به‌سهر خاکی کوردستان دا به‌رپوه چوه. ههر بهو بۆنه‌یه‌شهوه زمانی کوردی له ره‌گه‌زی زمانه‌کانی هیند و ئهورووپاییه.

دیاره بهر له‌وه‌ی ئهو کۆچ و خیلباریه میژووییه ده‌ست پی بکا، خه‌لکانیک له ناوچه‌که‌دا ژیاون که له زمانی کولتوری کوردی دا پینان ده‌لین (دیو)فارسه‌کان به (دیوان) و(تورران) ناویان ده‌به‌ن.

ئاشکرایه که کیشه و ناخوشی هیرش و کوشتار له نیوان ئهو خه‌لکه کۆچهره ئاریاییانه و خه‌لکانی ره‌سه‌نی ناوچه‌که وه‌کوو داگیرکهر و داگیرکراو کهم نه‌بووه.

(ماتر یارکل سووسایتی) واته دایک سالاری له کوردستان باو بووه وئیستاش ئافرته له ههموو ولاتی کوردستان زور به دهمهلاته.

نمونه‌ی دیکه دوو پاشای کوردی ساسانی وهک پووران و ئاگر، که عه‌رب کردی به ئازهر. (شانامه‌ی فردهوسی بهشی ساسانییه‌کان)

پووران کچی خوسرهو پهرویز شایه‌کی دادپه‌روه و خه‌لک خو‌شه‌ویست بووه، خه‌راجی سالانه‌ی به خه‌لک به‌خشیوه، بوته هوی پیکه‌پینانی ئاوه‌دانی له ولات و ... سالئیک و چوار مانگ دهمه‌لاتداری کردوه. (تاریخی ته‌بهری، جلدی دووههم، لاپه‌ره 782)

به پینی به‌ربلاویی ولاته‌که‌مان و فره‌بوونی ئاسه‌واری میژوویی و هه‌روه‌ها کورته‌بوونی نووسراومه‌که، ناتوانین ئاماژه به ههموو شوینه‌وارمه‌کان بکه‌ین .

ئێستا که زانیمان له بومه‌لیلی میژوو دا کی له ولاته‌که‌مان ژیاوه وا باشه‌ سه‌ر به ههموو سه‌رچاوه میژوویییه‌کان دا بگه‌یرین جا چ دۆست وچ دوژمن نووسیییتیان، تا بتوانین "میژووی به‌تالان چووی کورد" به‌نیوی کورد تاپو بکه‌ین.

به‌سه‌دان و هه‌زاران هۆز و خیلێ گه‌وره و بچووک له ناوچه‌ی کوردستان دا ژیاون به‌لام چه‌ند خیلئیک توانیویانه‌ ناوی خوویان له‌میژوو دا تاپو بکه‌ن و ببه‌ هه‌ینی نیتنوگنیزی پیکه‌اتنی ده‌وله‌تی کوردی ماد.

به‌شینک له و خیلانه‌ ئه‌وانه‌ن:

گۆتی(کۆتی)، ماننایی، نایری، (دهکری بنهمالهی نههری ههر نایری بن، نووسهر) ئامادا (ماد)، پارسووا (پارس)، سوپاری، کاسیت، کاشی، کاسی (لوره کان کاسیت به باب و باپیرانی خویان ده زانن) و.....

ئهوخیلانه ی که زانایانی میژوو وهک پیرنیا به (ئاریایی) یان دهناسن لایان وایه 2000 سال پ.ز له باشووری رووسیایوه یان له قهفقاز موه هاتوونه فهلات واته بانی ئیران.

خوی وشهی (ئاریا) بو ههوهل جار له کتییی(ئهوپیستا) ی زهردهشت پیغهمبهری کورد دا هاتووه به ناوی (ئاریان ویچ) که ولاتی سهرهکی مادهکانه.

له بهشهکانی داهاتوو دا باسی دهکهین که بو زهردهشت له کوردستان کۆچی کرد.

زۆریک له پسهپورانی میژوووزان ناوی ئیران به کوردی دهزانن و دهلین ئهو خیله ئازهلدار وکوچهره ئاریاییانه هاتونه ناوچهکه و گووتویانه: "ئیرانه باشه بو ئازه لداری". "ئیرانه باشه بو کشت و کال". "ئیرانه باشه بو ژیان و... و... و... به مجوره وشه که له "ئیرانه" وه بوته (ئیران) و ههر وهک دهزانین گۆرانی وشه به پیی تیپهربوونی کات شتیکی زور ئاساییه.

تهنانهت له زهمانی ساسانییهکان دا که له کورد بۆنیان گومان نییه(نامه ی ئهرهوانی پینجهم ، دوایین پاشای ئهشکانی بو ئهردهشیری ساسانی)که دهلی: "ئهی کوردی کوردزاده ی له چادر و رهشمالی کوردان دا گهوره بو...) پینان کوتوه(ئی ران نهک ایران) و پیرنیا میژوو نووسی ههره بهناوبانگی فارس مۆری راستیی لی دها.

دیاکونوف دەلی: سەیری رۆژگار لەوەدایە کە تەنانەت وشە (فارس) خۆی کوردییە. دەلی لە زمانی مادی دا بە شوینە کانی دەور و بەر و دوور لە دەسلاتی ناوەندی مادیان کۆتوو (پەرت). دەلی (پەرتوو) یان (پەرسوو) یان (پارسوا) و (پارت) کە لە دەور و بەری مادەکان ژیاون، یەک مانایان هەیه و بە مانای (پەرت و دوور) لە زمانی مادی دا هاتوو (پەرت واتە دوور نێستاش لە کوردی ئه‌ورۆدا هه‌مان مانای هەیه کە مادەکان 2700 سالی لەوەپیش بە کارییان هیناوه، نووسەر)

تاپو و بوومه لئلی میژووی کورد (2)

کوردستان پیش ئیمپراتوری ماد

باب و باپیرانی ئیمه پیش پینک هاتنی (ئیمپراتوری) به دهسه لاتی ماد له کوردستان چون ژیاون. خانوو و بینا میژوو بییهکانی و لاته کهمان، سالنامهکانی ئاشووری، کهنتیه (بهردهنوس) و کاشی و سووالهته نووسراوهکانی ژیر زهوی، ئورارتوو و ئاسهواری (نارکیولوزی) ریگه و گوره پانمان بو دهکاتهوه که بچینه ناوو ژیانی ئهو سهردهمی خه لکی ناوچه که.

رئیس نیا میژوو زانی فارس دهلی: به پیی ئاسهواری سوومهری، ئاکادی و هووریانی پیش ئاشوورمهکان و مادهکان خه لکانیکی دیکه له کوردستان ژیاون به ناوی (ئولویی و کوتی). ئیره ج ئهسکهنده ریش له کتیبی "در تاریکی هزاره ها" به وردی باسی ده کا که دهسه لاتی خویمان له سهرووی دیالهوه ههتا ده ریاچهی ورمی و ههمه دان و قهزوین و ههموو خاکی کوردستانی ئیستا پهره پی داوه.

تهنانهت دهتوانین بلین تا 700 سال پ ز - خه لکی ئهو ناوچهیه به زمانهکانی لولویی و کوتی داوان که له زمانی کوردی ئهورو نزیکه. گوتیهکان 125 سال و له چهند سهراوه دا 124 سال و 40 رۆژ دهسه لاتاری کوردستان بوون. پینهختیان شاری (ناریها) نزیک (که رکوک) بووه. هیندیک لایان وایه پینهختیان شاری (سووبارتور) یان که ر کووک بووه. [ره شید یاسه می - کرماشانی - میژوو زانی هیژای کورد- کتیبی (کورد و بیوه ندی نیژادی)].

زور به لگه له سهر ئایینی گوتیهکان به دهسته وه نییه. خودا کهیان ناوی (ئیشتار) بووه. پاشای زور به دهسه لاتیان ناوی

(ئانوبانی نی) بووه. گوتیهکان شکستیان به نارامسین دا و شاری (بابل) یان نا ژیر دهمه لاتی خویان. پاشای دیکهیان ناوی (ئیم ما شکوش) بووه له کاتی نارامسین دا. له باکوور و رۆژه لاتی (شاره زوور) ژیاون. له ئاکام دا له گهڵ (لۆلۆبی) یه کان شهر و لیکدانیان دهی و دهچنه خوارو و بهرمو داگیرکردنی نیوان چومان (بین النهرین). میژوو نووسان به پئی ههمو ناسهواره میژوو بییهکان دهلین گوتیهکان خهکیکی بی سنوور ئازا و لیهاتوو نهترس بوون که له کاتی شهر دا کشانهوه و گهرانهوه یان نهزانیوه. ئهو لیهاتوو بییه له ههمو ناسهواری میژوو بی دههر و هاوسییهکانی کوردستان دا تاپو کراوه.

هیندیک لایان وایه "لۆلۆبییهکان" باب و باپیرانی (لور) بوون به لام به پئی ئهوه که له کوردستان ژیاون دهی کورد بووبن یان دهی (لوریش به کورد دابنن).

(میژوو نووسانی وه ک- ئیینی به لخی - شهره فه ددین به دلیسی- مهسهوودی و... دهلین - لور. یان - لوریه - کورد بوون).

لۆلۆبییهکان له دهستی (زههاب، شاره زور، سلیمانی، کفری، کهرکووک، ئالتوون کوپرو) و ئهوناوچهیه ژیاون و ئهو بهلگهیه له بهره نووسراوه یهک به ناوی (نووسراوه ی، نارام سین) پاشای ئاکاد که 2500 پ.ز نووسراوه، دوزراوه ته وه. تهنانهت ناوی چیا و کیوه هکانیان کوردی بووه وه کوو : کیوشبوورا و سیکوورابی.

ویلچیفسکی له کتییی (نژادی کورد) دا دهلی: لۆلۆبییهکان له ناوچهی (موکوریان) ژیاون که ئیستا کهوتوته رۆژه لاتی کوردستان.

پیرنیا دەلی: (خالد)ه کان له کهناری دهریاچهی (وان) ژیاون و خاوهنی ولاتی وان بوون. خوداکهیان خودای شهر و پاشاکهیان ناوی (مینواش) بووه زۆر به دسه لاتوه ولاتی (پارسوا) له باشووری دهریاچهی (ورمی)ی گرت و (ماننا)کانیسی هینا ژیر دسه لاتای خوی. ئهو به لگهیه له بهرده نووسراویهک به ناوی (کیله شین)له رۆژه لاتای کوردستانه.

پاشای ئاشوور(شه مسی ئەداد)دەلی: تا 900 سال پ.ز ولاتی ماد ئاوهدان و زۆر به پیت و بهرکهت بووه.

(نایری)یه کانیش که له ههوهل خێله پێک هینمهکانی دهولهتی ماد بوون له کوردستان ژیاون و ئیستاش به ناوی (نههری) له رۆژه لاتای کوردستان دهژین.

ساگارتی یان زاگارتی یان زاگروسی خێلێک بوون که له کویستانی زاگروس ژیاون و ئهو کویستانه شیان به ناوی خویانه وه کردوه.

هه روهها خێلێک به ناوی (گیمری. 700 پ. ز) له کوردستان ژیاون که نازیی و نهترسیان له کتییی (تهورات)دا هاتوه که خودا ههههشه له خههک دهکا و دهلی: قهومییک به ناوی (گیمری) ده نیرمه سهرتان که نالی ئهسپیان له بهردی خارا پتهوتره، دهنگیان له دهنگی شیر بهرزتره و له هیرش بو سهر ئیوه گهرا نهوهیان نیه.

هیرۆدۆت، ناوی کیمری وکوردۆخ به مانای خێلێک ده ناسی که پاشاکهیان له شهر دا کوووژرابی.

(کاسی) یه کانیش یه ک له خێله زور به دهسه لاتهکانی کوردستان بوون خۆیان که 577 سالیان دهسه لاتداریی کردووه پاشای به دهسه لاتیان ناوی (گاندش) بووه و به پپی بهربلاوی باسهکه ناتوانین باسی ههموو خێله میژووبیهکان بکهین بهلکوو تهنیا ئاماژهیان پی دهکهین.

"سترابون"ی میژووزان دهلی: (کورد) واته کورد به مانای (پالهوان) و (نازا) هاتوو ههروهها (گورد) (گرد) له زمانی فارسی دا هه مانای (نازا) و (پالهوان) دهدا و له وشهی (کورد) (کرد) سهراچاوه دهگری. ئارامیهکان به روز ناوی دهریاچهی وان یان کوتوو (به یتی کورد) واته مالی کردان. ئه مهنبیهکان کوتوو یانه (کوردوخ) واته کوردهکان. یاسه می کرمانشانی دهلی: خاوین ترین و پاقرترین نیژاد له ههموو ئیران و دهووبهیری نیژادی کورده ونابی دهسه لاتی میژوویی کورد له چوارچیهی ئه ورۆی کوردستاندا ببینین، بهلکووه ههموو ولاتی ئاشور و بهشیکی زوری ولاتی (ئه مهنستان) و ههموو ئیرانی ئه ورۆ ولاتی کوردان بووه.

بهلازهری و تهبهیری به (کوردای) ناوی دهبن. باس و بهلنگه و بۆچوون له سهه وشهی کورد زوره به هیوام بتوانین له تاپوکانی داهاتوو دا بیانخهینه بهر توێژینهوه و لیکۆلینهوه.

هیندیك له میژوو نووسان لایان وایه که مادهکان سی خێلی گهورهی کاسی-گووتی و لولوبی یان لهگهله خۆیان تیکهله کرد و به وجووهره بنچینهی سهههکی دهولهتی مادیان دارشت.

باب و باپیرانی ئیمه که ئاژمه دار و کۆچهر بوون له ههموو ناوچه که دا کۆچ و خێل بهربیان کردووه.

له ناوه‌راستی هه‌زاره‌ی دووهه‌می پ.ز کشت و کال و یه‌ک
جی نشینی بوو به هوی لێک جیا‌بونه‌وه‌ی کاری ئازمه‌لداری و
کاری کشت و کال و پێک هاتنی (کویله) داری و به‌کاره‌ینانی
(هیزی کویله) بوو به‌ره‌مه‌می زیاتر و له ئاکام دا پێکهاتنی
ده‌وله‌تانی کویله داری به‌ده‌سه‌لاتتر له ناوچه‌که‌دا.

له به‌شه‌کانی داها‌توو هه‌نگاوێکی به‌رزی میژوویی هه‌لدینینه‌وه
و ده‌چینه

سه‌ر چۆنیه‌تی پێک هاتنی بنچینه‌ی ده‌وله‌تی ئیمپراتوری ماد،
واته به‌ده‌سه‌لات‌ترین ده‌وله‌تی جیهان له کاتی خۆیدا.

تاپو و بوومه لیلی میژووی کورد (3)

چۆنیه تی دارژانی بنچینه ی ده له تی ماد

(ماد)، چۆن پیکهات و چۆنی دهسه لاتدارییی کرد. پیش هه موو شتیک با بزانی (مینورسکی) و کهسایه تی دیکه ی میژووزان له سه ر یه ک بوونی کورد و ماد چۆن ده دوین.

مینورسکی ده لئ: له مه دا که کورد و ماد یه ک بوون گومان نییه. نه گه ر وا نه بی نه ی نه و خه لکه گه ره و میژووییه که له ناوچه ی کوردستان ژیاون و به یه ک زمان قسه یان کردوه چییان لئ هات و نه و خه لکه ی ئیستای کوردستان له کوپوه هاتون ؟

پروفسوور (مه ک کینزی) ده لئ: بیگومان زمانی مادی هه مان زمانی کوردییه.

جیمز دارمستری میژووزان ده لئ: زمانی (ئه ویستا) زمانی مادیه و زمانی مادی زمانی کوردییه.

تیودور نولدکه ده لئ: زمانی ماد له زمانی هه موو خه لکی ئیران نزیکتره تا زمانی فارسی.

ره شید یاسه می میژووزانی کورد ده لئ: به خه لکی نه و سه رده می سه مرتاسه ری ناوچه که یان کوتووه (ماد) که له رۆژه لاتی ئیرانه وه تا ده ریای (کاسپیان - خه زه ر) و تا ئاسیای بچووک و تا که ندای خواروو (که ندای فارس) ده گریته وه.

بهگشتی دهتوانین بلیین ههموو میژوو زانان له سهرئوو بابته
یهک بوچوونیان هه یه، چ دوست وچ دوژمن.
ئیسنا ماد که بابوو باپیرانی ئیمه بوون با بزانیین چون
گهورهترین و به دهسه لاتترین ئیمپراتوری سهردهمی میژوو یان
پیک هینا.

"هیرودوت هالیکا رنسی" که به هیرودوت یان (باوکی
میژوو) دهناسری باوهر پیکراوترین سهرچاوهیه بو ناسینی
"دهولتهی ماد".

هیرودوت دهلی: ولاتی ماد لهسهرهتاوه له ژیر دهسه لاتی (ئا
شور) دا بووه. دواى بهدهستهوگرنتی دهسه لات، نه تهنیا خوئی،
بهلکوو خهلی ههموو ناوچه که له خوین خوئی وتالانی
ئاشوور رزگار دهکا.

بوو ئاگاداری دهولتهی ئاشور بی سنوور خوین خوور وتالان
که بوون و بو رازی راگرنتی خوداکهیان کۆیلهکانیان
قوربانی کردوه. مندالی چکۆلهیان له ئاگر دا سوتاندوه.
تهنانهت یهکێک له پاشاکانیان خوئی چاوی دیل ویهخسیره کانی
دهرهیناوه تا خوداکهیان رازی راگریت. ئاشور (هیت) هه کانی
بنهبر کرد، مادی هینا ژیر دهسه لاتی خوئی و به لایهکی بهسهر
(عیلام) یهکان هینا که ههرگیز جیگای خویان نهگرتهوه. له
ئاکام دا ماد، 3 دهولتهی هه ره میژوویی له ناوچه کهدا وهک:
"دهولتهی ئاشور"، "دهولتهی ئورارتو" و دهولتهی ماننای بو
ههمیشه له ناو برد.

(بیروس) میژوونووسی کهلدانی دهلی: مادهکان 500 پ.ز
شاری بابل یان گرت و 224 سالیان دهسه لاتداری کرد. (ئهوه
دهری دهخات که دهولتهی ماد پێشینهی زیاتر له 2500 سالی

ھەيە بوويە ميژوو نووسانى فارس خۆ لە ئەو بەشەى ميژوو
نادەن).

لە سۆالەتە نووسراوەکان، بە رده نووسراوەکان ھەموو
ئاسەوارى ئاشۆريەکان دا ھاتووە كە: "ھيچ خيلێك بە
ئەندازەى(ماد) تا ئىستا دەولەتى ئاشۆرى تووشى
قەيران و نازاوە نە کردووە. ھەر بۆيەش(سا
رگۆن)پاشاى (ئاشور) لە كەسايەتیی كەسيك بە ناوى
(ديوكيس) يان (دياكۆ)نېگەران دەبى و دوورى دەخاتەوہ بۆ
شاريكي گەورەى سووريا بە ناوى (حومات-حمص) كە ئەو
شارە دوايە بە ناوى (بە ى تى دياكۆ) واتە (مالى دياكۆ) بە
ناوبانگ دەبى.

دياكۆ دواى ھاتنەوہى لە (دوور خستنگە)وہ بۆ ناو خيلەكەى
دیتە سەر ئەو بېروايە كە ئيتىر بەرھەمى كشتوو كآل و نازەلدارى
زەحمەتكيشانى ھاوولآتى خۆى وە كوو(باجى سالانە) بە
ئاشۆرەكان نەدا، و پيش بە ھيرشى درندانە و بە ديل و كۆيلە
بردى خەلك لە لايەن ئاشورە كانە وە بگريت.

دياكۆ ، كەسايەتییەكى ولات پاريز و بە ناوبانگ لە ھەموو
ناوچە كە دا دەبى و بەتايبەت خەلكى ماد خۆشەويستى و ريزى
تايبەتيان بۆى دەبى.

دياكۆ پە يام دەنيړى بۆ ھەموو خيل و ھۆزە گەورەكانى دەور و
بەرى و داوايان لى دەكا لە شوينيك كۆ بينەوہ بۆ پيك ھينانى
(دەولەتى يەك گرتووى ماد).

بە پىي لىھاتوويى دياكۆ لە ھەموو لايەكەوہ بەليني يارمەتى پى
دەدرى، بەو بۆنەوہيوہ بېريار دەدا، لە شوينيك بە ناوى
(ھەمەدان)، يان بە كوتەى يونانييەكان (ئە كباتان) كۆ بينەوہ.

بۆ ئاگادارى چ دەولەتى رەگەز پەرسى پەھلەوييەكان و چ
خويں خورانى كومارى ئيسلامى و چ دەولەتانی پيشوو لە

ئىران، بەم ھۆيەي سە ر دە مى(ماد) بە ميژووی خويان نازان، ھېچ قىمەتتىك بۇ ھەمەدان وئاسەوارەكانى دانانين. تەننەت خەلك ھان دەدەن مال و بينا لەسەر تەپە و شۆينە ميژووييەكان سازكەن و ئەم ھەلۆيستە لە ھەموو كوردستانى چوار پارچە كراو، زەق و بە رچاوە. بەلام ئەگەر بەردە شكاوئىكى سەر گورى (كورش) كە براكەي خوى كوشت و خەيانەتى بە باپىرى خوى (كياكسار) ئاخريين پاشاي ماد كرد و بە براكوژ ناسراوہ و ھەروەھا ميژدى پوورى خوى كوشت و لەگەل پوورى زەماوەندى كرد و لەسەر چەتەيى و بى ئەخلاقى زور جارەن تووشى گيران و ليدان دە بوو، خوار بيته وە سەيرى كەن چ ھەللايەك لە لايەن فارسى شوونىستەوہ بەريوہ دەچى!؟

(لە تاپۆكانى داھاتوو دا باسى رووخانى ماد وھاتنە سە ركارى ھەخامەنشيبەكان دەكەين) ...

بيينەوہ سەر باسى ھەوئل واتە پى تەختى كوردستان كە لەسەر ناوھەكى(ھەمەدان) بۆچوون زورە. زمان زانان ھينديك لايان واہە (ھەنگمەن و ئە نجومەن) يەك ووشەن و بە ماناي كۆ يا شويى كۆبوونەوہيە وبە (ھەنگ مەتەنە) ى دەناسن. زۆر بۆچوونى ديكە ھەيە بەلام لام واہە ھەمەدان و وشەيەكى(مورەكەبە) و برىتييە لە دوو ووشە : وەكوو: ھى من، ھى تۆ، ھى ئەو... و دوا ووشە (مادان) كە كۆى مادە. واتە دەبيتە (ھى مادان) واتە ملك و مالى مادان و لە زۆر سەرچاوە كانيش دا ھەمەدان بە ماناي وئلاتى مادان ھاتووہ.(نووسە رى تاپۆ)

دياكۆ 53 سالى دەسەلاتداريى كرد و كۆتايى بە دەسەلاتى چەند سەد سالى ئاشۆر

بەسەرماد دا هینا. هیرۆدۆت دەلی: "دیاکو هەمەدانی دروست کردوو و پەییوەندی لەگەڵ ئەو خیلانە گرتوو و بو دارشنتی یەکەم دەولەتی بە دەسەلاتی ئەوسەردەمە لە هەموو جیهاندا". دیاکو پەيام بو ئەو خیلانە دەنیی: "بوس"، "پارتاکان (پەرتەکان)", "ستروخاتی"، "بوودی"، "موغ"، "ئاریزانت". لەسەر وشە (موغ) پەییوەندی لەگەڵ (زەردەشت) پیغمبەری راستە قینە و هیژای کورد باس زورە دەی خەینە کاتی پیویست.

بو ئاگاداری، دیاکو خیلی (پارسومەش) یان (پارشواش) یان (فارس) لە خواری ئیران کە لە شوینیک دەژیان بە ناوی (ئەنزان) یا (ئەنشان) لای شیرازی ئەورو بە پیی بچوکیبونیان، قیمەتیان بو دانانی و بو کۆبوونە وەکان بانگیان ناکات.

تاپو بوومه لئلی میژووی کورد (4)

نیمپراتوری ماد چون پیکهات

دیاکو دهبیته پاشای ولاتیکی پر له نازاومه که بهشیکی زور له خه لکه که به دیل و کویله لای ناشوره کانن. ههروه ها ئالوزی و نائه منی بهربلاو له ولاتی تازه رزگارکراو به رنیه ری دیاکو هیشتا به گشتی بنه بر نه بووه، که مووکووری و نه داری بیداد دهکات. مه ترسی هی رشی ناشور هه ره هه یه و ده وله تی ساوای ماد پی نه گرتووه.

ئهو پاشا هیژایه به ره به ره ئهو ولاته ی ئاهون کرده وه و گه شه یه کی زوری به ئابووری هه موو ناوچه که دا. به لام له دریژایی 53 سال ده سه لاتداری به پهری ژیری و زانایی، یه گرتووی ده وله تی تازه پیکهاتووی مادی راگرت و روژ به روژ پهری پندا.

دوای مهرگی دیاکو. کوره که به به ناوی (فره ئورتیش- خه شته ریته) ده بیته پاشای ماد (هیرو دوت ده لی سالی 653- 675 - پ ز)، 22 سال پاشای ماد بووه. فره ئورتیش پاشایه کی زور به ده سه لات بووه و پهری زوری به ده وله تی ماد دا. فارسه کان (پهرته کان) ی نا ژیر ده سه لاتی ماد (ئهو کات فارس ناوی نه بووه مه بهستی ئیمه له فارس ئه وه یه که عه جه می ئیستا پی ده لین فارس). و (باجی سالانه) ی لی ده ستاندن و هی رشی کرده سه ر ناشور که بو هه می شه له ناویان به ری، به لام له شه ری ناشور دا ده کوژری. ده وله ته که ی ئه وه نده پته وه بی که دوای کوژرانی شی ناشور نه ی توانی به سه ر ماد دا سه رکه ی.

دوای مهرگی فره ئورتیش کوره که به به ناوی (هوه مخشه ته ره) یان (کیاکسار، به کوته ی یونانییه کان) یان (که ی خوسره و- به

کوتهی فارسه‌کان) و به کوردی (کاک خوسره) ده‌بیته پاشای ماد و 40 سال لهو پهری به دهسه‌لاتی پهره به دهولته‌تی پتهو و پۆلابینی ماد دهدا. ناوی نهو پاشایه له کتیبی (نهویستا) و (شانامه‌ی فیردهوسی) وهک زهق ترین و به رچاوترین که‌سایه‌تی میژوویی باسی ده‌کری.

هووه‌خشه‌ته‌ره (کاک خوسره و که‌ی خوسره و، کیاکسار) له‌گه‌ل (بابل) یه‌کان ده‌سازئ و هیرش ده‌کاته سه‌ر ئاشوور و دهولته‌تی خوین خور، کاولکه‌ر و کویله‌گری چه‌ند سه‌د ساله‌ی ئاشوور و له‌ گوره‌پانی میژوو بو هه‌میشه پاک ده‌کاته‌وه و دوای گرتتی ئاشوور نه‌ زولم و زوری له‌ خه‌لک کرد، نه‌ به‌ کویله‌ی گرتن، نه‌ ئابین وزمانی پی‌گورین و ... پاشای ئاشوور له‌ شاری (نه‌ ی نه‌ وا) له‌گه‌ل بنه‌ماله‌که‌ی خوین سووتاند . (مرۆف ده‌خاته‌ یادی خو‌سووتاندنی هیتلی‌ر وژنه‌که‌ی به‌ ناوی "ئیوا براون". (نووسه‌ ری تاپو)

(سکیت) دهولته‌تیکی چکۆله‌ بوو له‌ ناسیای بچووک و 28 سالیان دهسه‌لاتداری کردوه. ویستیان له‌ شه‌ری (ئاشوور و ماد) دا یارمه‌تی ئاشوور بکه‌ن، به‌لام شای هیژای ماد تیکی شکاندن و هیندیک له‌ گه‌وره‌کانیان په‌ نایان برد بو پاشای (لیدی) به‌ ناوی (نالیات). به‌و بۆنه‌یه‌وه 6 سال له‌ نیوان دهولته‌تی (لیدی) و دهولته‌تی (ماد) شه‌ر به‌رده‌وام ده‌بی (سالی 585 پ.ز). دوای 6 سال شه‌ر، کاتیک روژ ده‌گیری و ولات تاریک و ره‌ش هه‌لده‌گه‌ری، له‌ هه‌ردووک لاهه‌ لایان وا ده‌بی (خوداکان) له‌و شه‌ره‌ تووره‌ن (فیردهوسی شاعیری فارس له‌سه‌رباسی نه‌وشه‌ره‌ ده‌لی: "چو دریای قارست گویی جهان"...) واته‌ جیهان وه‌ک ده‌ریای قیلی لی هاتوه‌ و ره‌ش داگه‌راوه‌.

لیره‌دا شه‌ره‌که‌ راده‌ گیری و په‌یمانی پیکه‌اتن ده‌به‌ستن وکچی پاشای لیدی له‌گه‌ل کوری (هووخشه‌ته‌ره، کاخوسره‌و،

کیاکسار) به ناوی (نازدیاک، ئیشتوویگو، ئیشتومهگه که دواي بای دهبیته پاشای ماد) زهماوند دهکات وچومی (قزل ئیرماق)یان چۆمی(ها لیس) لای ئیستای (نانکارا، پی تهختی تورکیه) دهبیته سنووری دهولتهی (لیدی) ودهولتهی (ماد).

ئیره دا دهردهکهوئ که ئیمپراتوری ماد ههروهک له نهخشهی دهولتهی ماد دا دیاره، چهنده به دهسهلات و بهربلاو بووه. دیاکونوف دهلی: سازمان و بهشکردنی لهشکر و ئهرتهش له کاتی (کاک خوسرهو) زور ریک و پیکتر بووه له ئاشۆرو ههروهها لهشکری ئاشۆر بهشی زۆری (کۆیله) بوون بهلام لهشکری ماد خهلکانی ولات پاریزی ناوچهکه بهشداری بوون. ههروهها بهشکردنی هیزی پیاده – هیزی نیزه داران – هیزی سواره و... بو یهکهمجار له ناو مادهکان دهستی پیکرد و به نیوی ماد تاپوکراره. ئهوه بو ههموو میژوو نووسانی(غیبری فارس) پروونه که ههول دهولتهی ئیران (که ی خوسره و، کاک خوسره و، کیاکسار) پاشای ماد پیکر هینا بهلام میژوو نووسانی فارس ددان به وه دا ناهینن و تهناهت باس و بوچوونی سهراوه ده رهکییهکانیش نامروقانه و راسته وخو به قازانجی خویانی وهردهگیرن. دیاکونوف دهلی: مادهکان ئاگاداری به کارهاتوویی (نهفت) بوون و تهناهت ئهوروپاییهکان سهدان سال دوايي به (نهفت)یان کوتوه (رۆنی مادی).

ماد چۆن رووخا - هه خامه نیشی چۆن هاته سه ر کار

دوای مه رگی (ههوخشهتهره ، کاخوسره و ، کهیخوسرهو ، یان کیاکسار) به دسه لات ترین وههوهل پاشای ئیران له میژوو دا و به توانترین پاشای روژئاوای ناسیا، قارهمانی نهمری شانامه، پالنهوانی بی وینهی کتیبی ئهویستا و پاشای هیژای کورد ماتهمین بهسهر ههموو ولاتی ماد دا دهکشئ واته له سووریاهه تا (ئانکارا) و تا نیوهی (ئهرمه‌نستان) و چۆمی ئهرس وکۆماری (نازه ربایجان) و (ئالبانی) تا ده گاتهوه شاری (رهی) که ههر (ری - یان ههمان ووشهی ریگا واته نزیک تارانئ ئهرو، تا دهریای (کاسپییه ن، خهزه) و بهشیک له (رووسیا) وهک ئهویهری (قهفقاز) و (تورکمه‌نستان) و باکووری (ئهفغانستان) و (تاجیکستان) و (ههرئیه - ههریوه - خارهزم - وسوغدییه) و خوراسانی ئهرو تا روژهه لاتی ئهرووی ئیران وههتا (خهلیجی فارس / کهنداوی خوارئ) و تا ههلهکشینهوه بهرهو لورستان و کوردستانی ئهرو و بهگشتی بلین ههموو ولاتی ماد بۆی ماته‌میندار دهبن. ئههولاتانه بهگشتی به بۆچوونی زۆربهی میژوونوسان (ماد، یان کوردستان) بووه، که بریتی بووه له دوو ماد (مادی بچووک) و (مادی گهوره یاخود مادی مهزن) که (نازه ربایجانی ئهرو و بهشیک له کوردستانی ئهرو مادی بچووک بووه و ئهوی دیکهش (مادی گهوره) بووه. کوری (کیاکسار) به ناوی (ئیشتوویگو - ئیشتومه گه - ئاستیاک) ده‌بیته جیگری بابی. لهسهر دوایی پاشای ماد و چۆنیهتی دسه لاتداریی (ئاستیاک) بۆچوونهکان جۆراوجۆرن. بهلام بۆچوونی (هیرودۆت)

و(کتزیاس) و(گزنفون) ههوینی بۆچوونی میژووزانانی دیکهشن. لێره دا زۆر به کورتی باسی لێ دهکهن:

(ئاستیاک) پاشای ماد دووکی دهبی به ناوی (ماندانا) و(ئامی تیداس) که ماندانا له گهه شایهکی چکولهی بی دهسهلات به ناوی (کهبووجیه، کهمبووجیه) له ولاتی (پارسوا، په رتوه، پارسوومهش) که له لای ئهرووی (شیراز)ه، زهماوند دهکات. گهوره پیاوانی ماد زۆر به سووکایهتی چاوو له (کهمبووجیه) دهکهن و به هاوشانی خۆیانی نازانن. بهرهمی ئهو زهماونده کوریکه به ناوی (کورش).

(کتزیاس)ی میژووزان(لای وایه که ماد زۆر بهرز تره له پارس) و دهلی: ههرگیز کچی پاشای ماد له گهه سهروک عهشیرهتی پارس زهماوندی نه کردوه.

ئوهی که (ئاستیاک) خهون دهینی ... که کوری(ماندانا و نهوهی خۆی به ناوی کورش) دهسهلاتی لێ دهستینی، هیرۆدۆت به روونی باسی دهکات و چونکه باسهکه دوور ودریژه ناچینه سهری بهلام ئهو بهشهی که له میژووی کورد دا گرینگه، باشه چاویکی پێدا بگێرین.

(هیرۆدۆت) ده لێ. ئاستیاک کوری ماندانا ی کچی خۆی که ناوی کورش دهبی (له ترسی ئوهی دهسهلاتی لی نهستینی) دهسپێرته دهستی گهورهترین فهرمانهی هیزهکانی خۆی بهناوی (هارپاگ) که له دارستان و بیابان فرییدا تا درنده بیخون. بهلام (هارپاگ) ئهو منداله دهاته دهستی ژن و پیاویکی شووان که تازه منداله کهیان مردوه. دواي ماوهیهک ئهو کوره گهوره دهبیت و ئاستیاکی باپیری تیده گات که(هارپاگ) درۆی له گهه کردوه.

پاشای ماد (هارپاگ) دهنیری بۆ سهفهريک. کاتيک لهو سهفهره دیتهوه، ئاستياک بانگيشتنی دهکات بو خواردنیکی تاييهتی. دواي خواردنهکه ئاستياک له هارپاگ دهپرستی چون خواردنیکی بوو؟ (هارپاگ) دهلئ زور بهتام بوو. پاشا دهلئ ئینجا که وا بوو، ئهو خه لاتهش له لای منهوه لهگهل خوت بهرموه. کاتيک هارپاگ دهره ی خه لاتهکه دهکاتهوه، بۆ دهردهکهوئ ئهوخواردنه ی خواردوويه، له گوشتی کوره 10 - 12 ساله کهی خوئ بووه. خه لاتی ناو دهرمهکش دهست و پئ وگیانی لهت و پهت کراوکهيهتی!

هارپاگ هيچ نالی، لهشی لهت و پهت کراوی کورمهکی له ناو دهرمهکهدا ههلهگرئ وچاوهروانی روژی توله دهکات. لهو کاتانهدا پاشای ماد (ئاستياک) کهم کهم (کورشی) نهوی خوئ و کورپی (ماندانا) ی زور خوش دهوئ، له راو و شکار وههموو شوینیک لهگهل خوئ دهیگیرئ و له دهربار ماموستای به توانای بۆ تهرخان دهکات تا شیوهی دهولهتداری و دهسه لاتداریی شایهتی فیربیت. کورشی دواي فیربوون و گهورهبوون، دهگهریتهوه بۆ ولاتی (په رسوومه ش، پارسوا) بۆ لای بابی و دهکهوینته دژایهتی لهگهل باپیری و له ئاکام دا (ئاستياک) سالی 553-550 هیرش دهکاته سهسر ولاتی (پارسوومهش). به پئی خهیانهتی (هارپاگ) لهشکری ماد خوئ تهسلیمی پارس دهکات و دهشکئ و روو دهکاته (ههمه دان) ولهویش بۆ نهوی خه لکی ههمه دان کهمتر بکوژرین، ئاستياک خوئ تهسلیمی دوژمن دهکات (ههروهک شههیدی گهوره ی میژووی کورد قازی محهمهد که بۆ پاراستنی خه لکی کورد و بهتاييهت خه لکی مههاباد خوئ تهسلیمی دوژمن کرد).

کوورشنی نهوی هیرش دهکاته سهسری و ههموو خه لکی ههمه دان به دیل و کویله دهگرئ و زور گهوره پیاوانی ماد له سیداره ده دا. له هيچ ئهشکهنجه وتالانیک دهست نا پاریزئ و

لهگهل (ئامى تىداس) خوشكى مانداناي دايكى، واته (پورى خوى) زهماوند دهكات وميردهكهى دهكوژى و شارهكه ويران دهكات. خوى به پاشاي (ماد) دهناسينى. چونكه خيلهكهى خوى نهناسراو و گوم ناو بوو، (ئاستياكى) باپيرى زور به ريزهوه دورور دهخاتوره بو (هركانه - گورگان) و دهيكاته جيگرى حاكى نهو شاره و لهويش كهسينكى دژ به ماد به فيلنيك دهبياته چولگه وبيابان و بهره لاي دهكات تا له برسان دهمرى. نهو بوچوونهى هيرودوت زورتر له نهفسانه دهچى تا راستهفينه. نهينا مندالى شوانهويلهيهك نهوكات چون توانيويهتى لهگهل مندالانى بنهمالهى گهورهترين شاي سهردهمى خوى هاوكايه بى؟

ميژوونووسانى فارس هر به سازى هيرودوت سهما دهكن و گوى نادهنه ميژوونووسانى ديكه بهلام (كيتزياس)ى ميژوونووس دهلى كورش كابرايهكى چهته و ريگر بووه و هيچ پهيوهندى و خزمايهتى لهگهل بنهمالهى ماد نهبووه. دوستيكي دهبي به ناوى- ئوباريس- كه لهگهل كورش زور جارن لهسهردى و چهتهيى و ريگرى و بى نهخلاقى تووشى ليدان وكوتان و سووكايهتى پيكران دهبي. ئاستياك جارى ههول هيرشى دهكاته سه ر و به سهرى دا زال دهبي، بهلام دهبيخشي و 3 سال دواتر كورش له دژى دهولتهى ماد سه رهلمدهداتهوه. بهلام نهوجاره سهركهوتوو دهبي و...

دياره فارسهكان قسهكانى (هيرودوت)يان پى خوشه بهلام زور به لايان وايه قسهكانى (كيتزياس)راست تره. (گزنفون) دهلى كياكسار كورشى كرده فصرماندهى نهترهشى ماد و كهم كهم دهسهلاتى له پاشاي ماد ستاند. (مووسا خورين) ميژووزانى نهرمهنى دهلى (ئاستياك) له شهر لهگهل (تيگران) شاي نهرمهستان كووزرا.

لهسهر كهسايهتیی ئهو پاشایه باس و بوچوون زوره (نیکولاسی د یمهشقی) به شایهکی ریک و پیک و ئازا و به توانای دهناسی بهلام هیرودوت به دل رهق و توورهی ناو دهبا.

بهم جوره گهورهترین ئیمپراتوری جیهان له سهردهمی خوی دا خوری لی ئاوا بوو.

پاشاکانی ماد (4 پاشا) ماوهی 150 سالیان دهسهلاتداریی کرد. بهم جوره: دیا کو 53 سال. فرهنورتیش 22 سال- کیاکسار 40 سال- ئاستیا ک 35 سال.

زور میژووزان لایان وایه مادهکان زور لهوه زیاتر دهسهلاتداریان کردوه. به سهدان سال دواي پرووخانی مادهکان، یونانیهکان، رومییهکان و ئهرمهنبیهکان و ههموو دهولتهانی ناوچهکه تا سهردهمی ئهسکهندر به خهلکی ههموو ناوچهکهیان گوتووه (ماد) بهلام شورشى ماد له دژی (پارسوومهش) دواي پرووخانی دهولتهی ماد بی ووچان دهستی پیکرد. کهسیک به ناوی (گیو مات- گیو ماد) واته پالهنانی ماد گهورهترین شورشى هم له ماد وههم له (پارسوا/ په رتووه/ په رت) پیکهینا و به داخهوه شکا. (فرهنورتیش) ناویک، خوی به بنهمالهی ماد دهنانی و له دژی ههخامهنشییهکان شورش دهکا. داریوش له بهره نووسراوهکههی (بیستون) دا دهلی: (فرهنورتیشی) مادی م گرت، چاوم دهرهینا وزمانیم بری و به زنجیر بهستمهوه له (ههمهدان) به سهر نیزهوهم کرد وههموو لایهنگرهکانیم له سیداره دا...

ئهو راپهرین و شکانه دریزهی ههیه، دهی خهینه بابتهکانی داهاتوو.

تاپۆ و بوومه لئیلی میژووی کورد(6)

پێوه ندی زمانی مادی و زمانی کوردی

میژوونووسان بۆچوونیان سه باره ت به شیوازی نوسینی مادهکان - زمان و پهیوهندیان له گهڵ زمانی کوردی له کوردستان و زمانی (کوردی نوێ) ئهو زمانه ی که ئیستا فارسهکان قسه ی پێ دهکهن، چۆنه .

(نووسه ری تاپۆ هیوا داره پسپۆرانی کورد له بواری میژوو دا زیاتر لهوه بکۆلنهوه که ئهو زمانه ی ئیستا فارسهکان قسه ی پێ دهکهن و به زمانی "فارسی" ناسراوه له راستیدا زمانی "کوردی نوێ"یه نهک فارسی. ههموو سه رچاوهکان پرن له به لگه بۆ سه لماندنی ئهو بۆچوونه .)

ئیستا چهند به لگه: ههموو ئاسه واری ههخامه نشیهکان به زمانی مادی، بابولی و ئاشووری نووسراون و ناویک له زمانی فارسی له هیچ شوینیک یان ئاسه واریکی میژووی دا نابینرێ.

(ژ- ئووپر) روژه لاتناسی فره انسهی ده لئێ زمانی ههخامه نشیهکان زمانی مادی بووه .

دیاکۆنۆف ده لئێ هیچ به لگه یهک به دهسته وه نییه که فارسهکان ئیرانی بن چونکه ناوهکانیشییان ئیرانی نییه .

(نی بیرگ - نی بیر) میژووزانی به توانای سوئیدی ده لئێ : ههر ئیستا زمانی فارسی زمانی کوردیه .

(دارمس تتر) و (مینورسکی) میژووزانان ده لئین : زمانی ماد ی و کوردی یهک زمانن .

فارسهکان به زمانی مادی ده لئین (فارسی باستان).

دیاکۆنۆف دەلئی فارسەکان (خەتی بزماڕی) لە مادەکان فێر بوون.

دیاکۆنۆف دەلئی لە بە ڕدە نووسراوەکانی (ببستوون) وادەر دەکەوێ کە فارسەکان شیوەی نووسین، کۆلتور، سازمانی دەولەتی و کوملایەتی، یاسا، مێعماری، کشت و کال و تەنانەت ئازایەتی لە شەر دا لە مادەکان فێر بوون.

پیرنیا مێژووزانی شوونیستی فارس دەلئی: دواي لیکۆلینەوی پسیپۆرانی مێژوو جیگای گومان نەماوە کە پاشاکانی هەخامەنشی بە زمانی مادی قسەیان کردووە (دوايە ش دەلئی واتە فارسی باستان).

زۆر بەلگە و بۆچوون لەسەر ئەوەی کە زمانی (فارسی) ئیستا زمانی (کوردی نوی) یە، بە دەستە وەییە بەلام زۆری باسەکان و لە بەرچاوی گرتنی ئەوەی کە خوینە رماندوو نەبی هەر ئەوەندەمان مەودا پێ دەدا.

ئێستا دەچینە سەر باسی (ئایینی مادەکان) کورد پێش زەردەشت (میترا ئیست) (رۆژ پەرست) بووە. میترا لە کتییی (ئەویستا) دا بە مانای (پەیمان) و (پەپوهند) هاتوو بەلام دواتر لە هەمان سەرچاوەدا میترا بە خۆدایەکی نزیک (ئەهوورامە زدا) ناوو دەبری.

هیندیک لایان وایە بە پێی بەربلویی ولاتی ماد ئایینی هاووبە شیبان نە بووە.

تاقەمیکیش لایان وایە ولاتی ماد بەگشتی (زەردەشتی - یان بە دینی یان بادینی) بووبن، کە ناوچەیی بادینان دەبی هەر لە وەر اهاتی (نوسەری تاپۆ).

مێژوونووسان دەلین دواي ئەوەی کە (موغەکان) واتە رێبەرای ئایینی مادەکان، ئایینیان لەگەل سیحرو جادو و تیکەل کرد و زەردەشت ویستی ئایینی رەسەنی کوردی لەو خورافاتە

بپاریزی. موعه‌کان مۆری (کفر)ی لئیده‌دهن و شاره‌دهری ده‌که‌ن. هه‌ر به‌و بۆنه‌یه‌شه‌وه و شه‌ی (موغ- ماچیک - ئینگلیسی- مه‌گووی فارسی- ماگووسی یونانی- مه‌گووسی لاتینی و مه‌جووشای ئارامی، هه‌موو له وشه‌ی (موغ)ه‌وه سه‌رچاوه ده‌گرن.

(زاراتوشترا) یان (کبیر المجوس) یان زه‌ردهشت که له لایه‌ن موعه‌که‌نه‌وه شاره‌دهر ده‌کرئ و ده‌چینه شاری (ری- ره‌غه - ریگا - فارس ده‌لئ ره‌ی-) ناوه‌که کوردییه و له‌سه‌ر ری ئاوریشه. بۆچوون له‌سه‌ر زه‌ردهشت و ئه‌ویستا زۆره. دیا کۆنۆف ده‌لئ : ماد و زه‌ردهشت له میژوو دا ناکرئ لئیک جیا کرینه‌وه.

هیرۆدۆت ده‌لئ: ماده‌کان رۆژ و مانگ و زه‌وی و ئاوریان په‌رسته‌یه و تاکه خودایان (ئه هه‌ورا مه‌زدا) بووه. باسی زه‌ردهشت، شاری سه‌ردهشت ناوچه‌ی بادینان (به دینان - دینی به‌هی) واته ئایینی زه‌ردهشتی پبویستی به توێژینه‌وه‌ی جیاواز و تایبه‌تی هه‌یه و ده‌یخه‌ینه کاتی پبویست.

تاپو و بوومه لیلی میژووی کورد (7)

ده وله تی هه خامه نیشی

هه وهل دانهری ئه وه دهوله ته ناوی (کورش) بووه که تا ئیستا بو هیچ میژوونوو سینک به بهلگه وه نه سه لماوه که بابی کی بووه؟ دایکی کی بووه؟ کهی له دایک بووه وچون و له کوئی مردووه؟

هیندیک دهلین نه وهی (ناستیاک) دواییین پاشای ماد بووه، هیندیک لایان وایه (سپا کو) که به زمانی مادی ده بیته (سهگ) به خیوی کردووه و کهس نازانی له کوئی مردووه؟ زور بهی میژوونوو سان دهلین گوری کوورش له (پاسارگاد) گوری دایکی (سوله یمانی پیغه مبه) ه، هیندیک دهلین گوری دایکی کورش بووه چونکه به بوچوونی پسپوران گوره که هی ئافره ته. گومان له وه دا نییه (چونکه گوری پیاو سه ری تهخت و پانه). کورش له شهر له گهل (سه کا) کان له باکووری روژ ه لاتی ئیران (سنووری تاجیکستان) کووژرا و تهرمه کهی کهس نازانی چی لی به سه رهات. جیا له وانه هه موو پاشاکانی هه خامه نیشی- یان یهکیان کوشت یان به دهستی کهس و نزیکانیان کووژراون هه موو ئه و بناغه پولاییین وجوانه که (ماده کان) دایان رشتبوو به هیرش بو سه ر و لاتانی دهورو بهر و ئیرانیان کرد وه کوو (میسر- سووریا- یونان و...) و هه ر وه ها کوشتن و سووتاندن (خه شایارشا ئاتینی سووتاند) و خه لکی میسر یان وا نابوووه ژیر گوشار و کوشتار و ئه شکه نجه، کاتیک "ئه سه که ندمر" هیرشی هینا بو میسر چوونه پئیشوازی و کردیان به کوپی خودا کهیان تا له ده ستی هه خامه نشییه کان رزگاریان کا.

مادهکان به له ناو بردنی (دهولتهی کویله دار و کویله گر و خوینخوری ئاشور) نارامش وهیمنی وگهشهی ئابووری و نهمانی شهر و ناخوشی و ناکۆکی ههموو ناوچهکهیان وکوو دهریایهکی نارام و بی توفان راگرتبو، بهلام کاولکارانی ههخامهنشی ههموو ئهو بهرهم و دستکهوته جوانانهیان له ناو برد. ههموو ئیران کهوته ژیر دهسهلاتی (ئهسکهندر) و دواى مردنی کهوته ژیر دهسهلاتی فرماندهکانی ئهسکهندر و لیره دا ئاماژه بهوه بکهین که لهو دابهشکارییهدا کوردستان وهکوو (مادی بچووک) که له کاتی ههخامهنشیهکانیش دا سهربهخۆ و ژیر دهسهلاتی فرماندهی مادی به ناوی (ئاترۆپات) بو، لهگهڵ ئهسکهندر پیکهاتن که (ئاترۆپات) ههر دهسهلانداریی مادی بچووک بمیننیهوه. ههر بۆیهش ناوی (ئاترۆپاتان، ئاترۆپاتکان، ئاترۆپاتان، ئادهربایگان، ئازهربایگان، ئازهربایجان) ه و دواى هیرشى ئهسکهندرنای (مادی بچووک)ی لهسهه لاجوو بوو به (ئازهربایگان) که ههمیشه کوردستان بووه.

(ئهمهد کهسههوی) میژووزانی (ئازه ری) دهلی تا 500 سال لهوهپیش هیچ شاعیریکی (ئازه ری زمان) له ههموو (ئازه ربایگان) نهبووه، واته ئازه ری زمانی لی نهبووه.

کهسههوی دهلی خهلیکی ئازهربایجان به زمان، ئازهرین بهلام به رهگهز مادی. لیرهدا پئویسته ئاماژه بهوه بکهین که چون ههم میژوو و ههم زمانی کورد به تالان چوو. ئهگهر چاوێک له کتیبه مژوویکان بکهین که میژوونوسانی فارس لهسهریان نووسیهوه، یان وهریانگیراوه بۆمان دهردهکهوی چییان بهسهه زمان و میژووی کورد هیناوه.

ئىستا چەند نمونەيەك: لە كەتیبەي دارپوش دا نووسراوه (ئەزم دارپوش خشا...) وشەي (ئە ز) بە مانای (من) لە هیچ شوین و فەرھەنگی زماي فارسی دا ئەو مانایە نادا و تەنیا كورد دەلی (ئە ز) واتە من.

ھەروەھا، كاتێك شاپور پاشای ساسانی دەستووری دا گوندێك دروست كەن بە ناوی (گوندی شاپوور) دوایە عەرەب و عەجەم كردیان بە جوندی شاپوور و وشەي جوندی كە ھەر لەمەرا دێ كە ئەوكات سەربازیان لە گوندەكانەو ئەمادە دەكرد بۆ شەڕ (نووسەری تاپۆ..)

ھەزاران وشەي بەم جۆرە ھەيە كە بۆ درێژنەبوونی نووسراو كە خۆی لێ لادەدەین.

مێژوونووسە فارسەكان ئەو ئاسەوارانە كە بە زمانی مادی واتە كوردی نووسرابێ پێی دەلێن (فارسی باستان) و خۆ لە ناوی كورد نادەن.

ھەروەھا كەتیبی زەردەشت (ئاویستا) كە بە زمانی مادی نووسراو. مێژوونووسانی فارس دەلێن بە زمانی (فارسی باستانە) كە دەكرێ بڵێن لە كوردی زۆر نزیکە و پێوھەندی بەسەر زمانی فارسییەوھە نییە.

لە ھەرشوێنێك كوردەكان وەك ئازا و ولاتپاریز باس دەكەن دەلێن (گومان وایە كورد بوون) ھەرگیز راستە و خۆ نالێن كورد بوون.

ھەر لە ھەموو كەتیبەكانیان چ بۆخوێان نووسیبیتیان و چ وەریانگێرابێ لە جباتی (ماد) نووسیویانە (پارس).

کاتیك باس له جل و بهرگ دهكهن به دروستی باس له و جل و بهگه دهكهن كه ههر ئیستاش كه ئیستایه ئیمه ی كورد له بهرمانی دهكهن به لام ئەوان دەلین (لیبایی پارسی باستان).

هموو باش دهزانی که زمانی (فارسی) زیاتر له 1300- 1400 سال رابردوی میژوویی نییه و وهك له پینستر دا باسمان کرد هموو پسپۆرانی ئەورووی زماناس دەلین زمانی فارسی زمانی (كوردی نوێیه) واته فارسهكان ئیستا به زمانی كوردی نوێ قسه دهكهن.

نهتهنیا خیلێك به ناوی (فارس) نهبووه، زمانیکیش به ناوی زمانی فارسی له هیچ شوینیکی میژوودا ناماژهی پی نهکراوه و له بهشهکانی پیشوودا باسی وشه ی (فارس) مان کرد.

تهنانهت کهتیه ی داریووش به سی زمانی: 1- مادی 2- عیلامی 3- ئاشووری نووسراوه، ئەهی کوا (فارسی و فارسی باستان)؟

هیچ گومان لهوهدا نییه که ههخامهنشیه کان به زمانی مادی قسهیان کردووه و تا 400 سالیس دواي مادهکان هموو دهولهتانی دهرووبهر به هموو ناوچهکەیان کوتووه (مادستان)یان ولاتی مادهکان و نیویک له فارس یان پارس نه بووه.

لێردها و اباشه داوا له وهرگێران و میژوونوسان و زمان زانانی هێژای کورد بکهین بۆ پشکنین لهسهر زمان و میژوو باوهر به سهراچاوه وهرگێراو و نووسراوه دهرهکییهکان بکهن، چونکه له هیچ شوینیک فارسهکان ددان به خاوهن میژوویی کورد دا ناهینن (نووسه ی تاپو..).

هه خامه نیشی چۆنی نیران ویران کرد

مادهکان له ماوهی 150 سال (700-550 پ.ژ) دهمه لاتداریی ههموو ناوچه کهیان له کاولکاری و کۆیلهگری و کوشتاری ئاشۆر رزگار کرد و ولاتیکی هیمن وئارام و پر له گهشهی ئابوریان پیکهینا که وهک دهریای مه ند و بی توفان، خهک به خووشی دهژیان.

بهلام کاتیک هه خامه نشیهکان هاتنه سهر کار به هیرش کردنه سهر چوار دهوری خویمان و کوشت و کوشتارههم له ناو بنهماله دا وههم ههموو ولاتی ژیر دهمه لاتیان تووشی قهیران و ئاژاوه کرد.

وهک جاسوسانی پاشاکانیان که پنیان دهکوتن (چاو و گوئی پاشا) بهردهوام خهککیان نابوه گوشاریکی بیسنور. له لایهکی دیکهوه مالیات و باجی زوریان له ههموو کس و بنهمالهیهک به زوری شمبیر و سهرنیزه دهستاند. ههزاران بنهماله بهگشتی لهبهر نهداری و روله و میرد کوژراوی و قاتی و نهخووشی روویان دهکرده ئاسوی نادیارای نهمان، تاله ژانی ئهو ژیهانه رزگار بن.

ههموو سالی دهبوایه 500 کوری جوان بهلام (یهختهکراو) لهگهل سهدان کیژی مندالکاره له لایان ولاتانی دهور و بهر و ناوخو وهکوو مالیات بو دهرباری هه خامه نشی بجی.

له هیرشیان بو سهر ولاتانی دهور و بهر هیندهیان لی دهکوژرا که زوربهی بنهمالهکان پیای تیدا نهمابوو. دایکانی

دلسووتاو، مندالانی بی باوک و ژنانی هه‌ناسه ساردی میرد کوژراو به‌ره‌می ده‌لته‌تی هه‌خامه‌نشی بوو.

خه‌لک لهو پهری نه‌داریدا ده‌ژیان. کاتیک ئه‌سکه‌نده‌ر هیرشی کرده سهر ئیران لهو خه‌لکه پشتی داریووشیان نه‌گرت. ئه‌ویش بی هیچ خۆراگرییه‌ک هه‌لات. ژنه‌کان و کچه‌کانی کهوتنه ده‌ست فهرمانده‌کانی ئه‌سکه‌نده‌ر و بو ماوه‌ی 14 رۆژ جیژن و زهماوندیان بو گیران و بوون به‌خاومنیان.

میژوو نووسان ده‌لین کاتیک ئه‌سکه‌نده‌ر چوو (پاسارگادی پایته‌ختی هه‌خامه‌نشی باری 20000 ئیستر و 5000 وشتر زیڕ و جه‌واهیرات و شتی زۆر بایخداریان له‌کۆشکه‌کانیان به‌تالان برد.

هيوادارم فارسه‌کان میژووی پر له‌شانازی خویان به‌وردی چاولیکهن.

پیستی سه‌رکرده‌ی شوڕشگیری (ماد) واته کوردیان به‌زیندوویی لیکرده وه و له‌سه‌ر ده‌روازه‌ی شاری (هه‌ولیر) هه‌لیانواسی. جاریکی دیکه‌ش هه‌ر ئه‌وکاره‌یان له‌گه‌ل سه‌رکرده‌یه‌کی دیکه‌ی کورد کرد و له‌هه‌مه‌دان هه‌لیانواسی. (که‌تیه‌ی داریووش که له‌وه پێش باسمان لیکرد)

هه‌موو خراپه، کاولکاری، کوشتار و گوشار، زولم و زۆر، ته‌جاوز و گه‌نده‌لی هه‌خامه‌نشی له‌لایان فارسه‌کانه‌وه به‌وینه‌یه‌کی جوان پێشانی ئیمه‌ی کورد دراوه. به‌لام ده‌بی بزائن کورد ئه‌ورۆ میژووی خۆی ده‌خویننه‌وه نه‌ک میژووی فارس. ئه‌وکات به‌سه‌رچوو.

ههخامهنشیهکان له لایمن ئهسکهندهروه بنهیر کران دوایه ئیران کهوته ژیر دهستی فهرماندهکانی ئهوپاشایه.

وهک له نووسراوهکانی پێشوو دا باسکرا، کوردستان به ناوی (مادی بچووک) ژیر دهسهلاتی فهرماندهی مادیی به ناوی(ناتروپات)مایهوه و تووشی قهیراننکی ئهوتو نهبوو.

فهرماندهی (مادی گهوره) و ناوچهکه به ناوی (سلوکۆس) که دهولهتی (سلوکی) ناو بوو، تا هاتنه سهرکاری دهولهتی(پارت) به ناوی (ئه شکانیان) که له باشووری رووسیا، یان به هیندیک بۆچوون له باکووری رۆژهلاتی ئیرانهوه هاتوون، ماوهی 500 سالیان دهسهلاتداریی کرد.

دوایین پاشایان به ناوی (ئه ردهوانی پینجوم) تووشی قهیرانی سهرداری به وره ی ساسانی (ئه ردهشیری ساسانی) دهبی سێ جار لیکدان و پیکدادانیان دهبی.

(زه ررینکووب) میژوونوسی فارس له کتیبی(تاریخ مردم ایران) لاپه ره ی 416 دهلی: "تهنیا کۆسی سه ر ریگای ئه ردهشیر پاشاکانی (فارس) و دهور و بهری بوون." هه ر ئه نووسه ره له م سه رچاوه دا دهلی: "ساسانیهکان به رهگهز فارس بوون. درۆی میژوویی زهق و بهرچاوی زه ررینکووب لهو بهلگه میژوویییهی ژیرهوه دا ده ردهکهوئ، که له تاریخی ته بهری ل. پ 583 دا هاتووه.

نامه ی ئه ردهوانی پینجوم دوایین پاشای ئه شکانی بو ئه ردهشیری ساسانی.

ئه ردهوانی پینجوم نامهیهک بۆ (نیروفر) پاشای (خوزستان) ده نووسی که : (ئه ردهشیری ساسانی) داگیرکهری

وَلاتى فارسه، له كۆت و زنجیری كه و بۆم بینه. به لَام پاشای خوزستان له بهر اهری ساسانیهكان دا تیکدهشكى.

ئهردهشیر نامه دهنوسی بۆ (ئهردهوان) ودهلئى: وهره با شهرى مان و نهمان بکهین.

(ئهردهوان) ئهو نامهیه بۆ (ئهردهشیری ساسانى) دهنوسی: تۆی (كورد) كه (له ناو چادر و رهشمالی كورداندا گهوره بوى) له گهله من كه میراتگری 500 سال پاشاییم ناتوانی مله به مله بکهی.

له ئاکامدا ئهردهشیری ساسانى سهردهكهوئ (224 . ز) و دهسه لاتی 500 سالهئ (ئهشکانی) كه ههرگیز به رهگهز ئیرانی نه بوون له ناو دهبا . به لَام میژوونوسانی فارس دهلئین چۆنکه (ئهشکانی یان پارت) ماوهیهکی زۆر دهسه لاتیان بووه له ئیران، با بلئین ئیرانی بوون.

كورد دهولهتی 500 سالهئ (ئاشوری) له ناو برد.

كورد دهولهتی 500 سالهئ (ئهشکانی) له ناو برد.

ئهو ههموو سهرکهوتنانه كه ههموو بهلگهئ له رۆژ رووناکتری میژوو بیان له سهره، فارس بی هیچ بهلگهیهك به ناوی خۆیانیان تاپۆ کردووه.

ههر وهك له پئیشهکی ئهو نووسراوهیهدا باسکرا میژوونوسانی فارس له گهله سیاسهتهدارهکانیان بۆ دوژمنایهتی له دژی كورد هیچ جیاوازیان نییه.

تاپۆ و بوومه لئیلی کورد (9)

بنه مائه و ده و نه تی ساسانی

ئیسنا که به بهلگه وه بومان دهرکهوت ساسانییهکان کورد بوون با بزانیان چۆنیان دهمه لاتداری کردوه.

سالی 226 زایینی (ARDASHER) نهردهشیری ساسانی (دایکی به ناوی - دینک له بنهمالهی بازره نگی، که ئهورۆ به بهرزهنجی دهناسرین) و باوکی به ناوی پاپهک، که عهرهب کردیان به بابهک) کوری (ساسان) گهورهی په رستشگای (ناناهیتا) له بنهمالهی (شوانکاره) ی کوردهکانی باشووری ئیران دوای تیکشکاندنی دهولتهانی چکولهی پارس و دهولتهی 500 سالهی پارت یان (ئهشکانی) و مک دهمه لاتداری ههموو ئیران هاته شاری (تیسفون) تاجی شایهتی نا سهری و جاریکی دیکه کورد (دوای رووخانی ماد) بووه به خاوهنی ولاتی خوی واته ههموو (ئیران).

ساسانییهکان ماوهی نزیک 400 سالیان دهمه لاتی ئیران به دهسته و هگرت. نایینی پیروزی (زهردهشتی) یان کرده نایینی رهسی له ههموو ئیران دا. شیعر و موسیقای کوردی زۆری گهشه کرد. مامۆستای گهورهی موسیقا (باربه د) له کاتی (خوسره وی په رویز) وشهوانی ئهفسانه یی دهرباری ساسانی بوته هوو ههوینی جوانترین بهشی (شانامه ی فیردهوسی) (ئهوشانامه که به بوچوونی پسپۆرانی رووسی، توانیویهتی شان له شانی مه مووزینی خانی- بدا).

بازانیان که فیردهوسی له هیچ شوینیکدا باسی ههخامه نیشی ناکا بهلام به ئهوپه ری شانازییه وه باسی ساسانی وهکوو کورد ده کا که له شوینی پیویست باسی دهکهین که چۆن دل نیگهرانی

له ناوچوونی دهولتهی ساسانییه و چهنده پهروشی هیرشی درندانهی عهره به. ئیستا با بچینه وه سر باسی پیکهینهرانی ساسانی.

ئهردهشیر (Ardasher) (کور ی بابیه ک- نهوهی ساسان) پیکهینهری ساسانیان له تمههنی 70 سالی (241 ز.) دهسه لاتی به (شاپور) ی کوری دا و خوی وهکوو کهسایه تیبیه کی قوول و ماقوول تا کاتی مهرگ به ریزه وه ژیا و ناوی خوی له میژووی کورد دا تاپوکرد.

ماموستایانی ئایینی بهره بهره دهسه لاتیان زورتر و زورتر ده بوو ههر بویهش گهندهلی زورتر و زورتر ده بوو. رۆژ به رۆژ دهسه لاتیان زیاتر بهسهر ههموو ژیانی خه لک دا سه پاند. خویان تیکه لی ههموو ژیانی ته نانهت ناو مالان ده کرد. کارو ئیشییان نه ده کرد و به بهرهمی رهنج و عارهقی نیوچاوانی خه لکی هه ژار ده ژیان (وهک ههموو ماموستایانی ئایینی له ههموو میژوودا و تا ئیستاش).

ئایینی زهرده شتی دهی کوت: ههموو مروویک دوا ی مردن بهسهر پردی (چینۆت) دا ده روا که نهو پرده له دمی شمشیر تیژ تره و ههر مروقیک راست و دروست ژیا بی بی کیشه بهسهری دا ده روا و نه گهر ناراست ژیا بی ده که وینته ناو (دوزه خ) واته (جه ههنه م). نه گهر چاکه و خراپه ی بهر اهر بی له جیهانی ((ههمیسته کان) واته (به رزه خ) دا ده مینیتته وه و کهس کاری به کاری نییه. (با بلین ههر نه وه که له ئیسلام دا به ناوی (دوزه خ- به رزه خ و به هه شت ناوی ده بن).

ئایینی زهرده شتی له لایهن دهولتهی ساسانیه وه به ره سمیهت ناسرا. ماموستایانی ئایینی ساسانی له (موغه کان) له کاتی دهسه لاتی (ماد) دهرسیان وهر نه گرت ههر بویهش کومه لگای

ساسانی رۆژ به رۆژ له هه‌موو بواریکه‌وه لاوازتر ده‌بوو (له به‌شی میژووی ماد دا باسی چۆنیه‌تی شاره‌ دهرکردنی - زهرده‌شت- له لایهن مامۆستایانی ئایینی ماد به ناوی - مۆغ - کراوه و پێویست به دوو پاتبوونه‌وه نییه).

له لایه‌کی دیکه‌وه (مانی) پیغمبه‌ریکی دیکه‌ی کورد خودای گه‌وره‌ی به ناوی (زه‌روان) به خه‌لک ناساند له‌سه‌ر (زه‌روان په‌رستی) له کتییی (ئیران له کاتی ساسانی دا- نووسراوی پروفیسور- ئارتور کریستسن- وه‌رگیزاوی میژوونووسی به ناوبانگی کرمانشانی - ره‌شیدی یاسه‌می به وردی باسی لیکراوه).

هه‌روه‌ها پێکهاتنی ئایینی (مه‌زده‌ک) له کاتی (قوباد) دا و کیشه‌ی مامۆستایانی ئایینی وکیشه‌ی ده‌سه‌لاتی ناوخۆ، وه‌کوو گۆرانی نزیک 10 پاشا بۆ ماوه‌ی 4 ساڵ بوو به‌هۆی ئه‌وه‌ی ده‌وله‌تانی ژێر ده‌سه‌لاتی ساسانی به‌تایبه‌ت له رۆژه‌لات که له (تیسفون) ی پێته‌خت دوور بوون زۆر حیساب بۆ ده‌وله‌تی ناوه‌ندی نه‌که‌ن.

ناژاوه له ناو بنه‌مه‌له‌ی ساسانی دا په‌ره‌ی گرت (قوباد) یان (شیره‌ویه) له دژی باوکی کۆدتای کرد ئه‌و رووداوه‌ی به‌سه‌ر (شیرین و خوسره‌و) هات، وا شیرینه‌ که له زمانی (فیرده‌وسی) یه‌وه ئاماژه‌ یه‌کی کورتی پی بکه‌ین.

باربه‌د، ده‌نگ خۆش و موسیقا ژهنی شه‌وانی ئه‌فسانه‌یی هاو کات دۆستی خوسره‌و و ی په‌ر و ویزبوو. کاتێک قوباد یان شیرویه له دژی باوکی واته (خوسره‌و و ی په‌رویز) کودتا ده‌کات و ده‌یخاته‌ زیندان، باربه‌د له کاتی نیوه‌شه‌ودا به‌دزی و نه‌ناسراوی له‌گه‌ڵ شیرین ده‌چێته‌ پشت دیواری زیندانه‌که‌ و

بەو دەنگ و ئاھەنگە خۆشەى خۆى يادى شەوانى ئەفسانەى
دەربار بۆ خوسره وو زىندوو دەكاتەوه. فېردەوسى دەلى:

کنون شيون باربد گوش کن
جهان را سراسر فرموش
کن

فرمىسكى سەرلى شيواوى سەر گۆناى شيرين لەگەل كولى
دلى خوسره و له ناو زىندانى به رد ين تىكەل لەگەل دەنگى
ئاسمانىي و پەنجە زىرينى باربەد، شەوى كر وسر و
ئەنگوستە چاوى وا ليكرد كه هەورىكى رەشى دل پر
بەسەريان دا هاتو و سروشتيش پر به دل لەگەليان گريا. هەوا
بەرەورووناكىيە و شيرين بەرەوكوشكى خۆى دەچى و باربەد
چار قامكى پەنجەى خۆى دەبرى كه ئيتر بۆ كەس موسيقا لى
نەدا.

فېردە وسى دەلى:

ببريد چار انگشت خویش
بريده همى داشت در مشت
خویش

ئەوكات بار به د دەچىتەوه مالى و هەرچى كەرەستەى موسيقاى
هەيهەتى دەى سووتىنى.

چودرخانه شد آ تشى بر فروخت
همه آلت خویش يكسر
بسوخت

بەم جۆره دەولەتى 400 سالى كوردى ساسانى لاواز و بى
واز و بىكول دەبى تا ئىسلام بتوانى فەرشى سوورى به تار و

تاپو و بوومه لیلی میژووی کورد (10)

هیرشی عه ره بی کاولکه ر بو کوردستان

ئیسنا که بۆمان دهرکهوت ساسانییهکان چهند وچۆنیان دهسه لاتداری کرد و چۆن رووخان، با بزانیان عه رب چۆن و بوچی هیرشی کرده سهر ئیران و لهو رهوت و کهوته دا چی بهسهر کوردستان هات.

وهک باسمان کرد له ولاتی عه ره بی برسی و بی یاسا و تالانکه ره له سهرتاسهری بیابان غهیری شمشیر هیچ شتیک حوکمی نهده کرد و ههر هۆزیک هیرشی دهکرده سهر هۆزیک دیکه. (محمد هیزترین کهسایهتی ههموو جیهان له وسهردهم) خوی به ناوی (پیغمهیری خودا) ناساند له شاری (مهکهکه) وه که ئواره ی (مه دینه) بوو زۆریان میوانداری کرد. دوا ی ماوهیه که هیز و دهسه لاتی زور بوو، هیرشی کرده سهر (یه هوودی) یهکان که میوانداریان کردبوو. دواتر که مینی دانا بو ئهو کاروانانه ی له دور و بهری (مه دینه) خهریکی تیجارهت بوون و دوا یهش هیرشی کرده سهر قه بیلهکانی دیکه وهک (بهنی قوره یزه، بهنی سهقیف، بهنی نهزیر، بهنی قهینه قاع، ئهوس و خه زره ج...) و قه بیلهکانی دیکه. ژن و مندالی به دیل گرتن، پیاوانی گوشت و سهراسهری بیابانی عه ره بستانی خویناوی کرد و ئیسلامی په ره پێدا. مروف کاتیک میژووی ئیسلام که نووسهرانی موسولمان نووسیویانه دهخوینیته وه، سهری لهو ههموو — عه دآله ته ئیسلامیه — سوور ده مینی!

دوا ی نه مانی محمد خه لیفه ی ئیسلام هیرشیان کرده سهر کوردستان. (یه زدگردی سه یه م) له گه ل 4000 ژن و مندال و دهست و په یوهندی خوی هه لات.

له کاتی(سه‌عدی بنی ئه‌بی وه‌قاس)له سالی 16 ی کۆچی هه‌وه‌ل تیک هه‌لچوون ولێکدانی کورد وه‌ه‌رب ده‌ستی پیکرد. ه‌ه‌رب (مه‌داینی)گرت(قه‌ع قاع) فه‌رمانده‌ی خوی نارده (جه‌له‌ولا)و تا (خانه‌قین)پێش‌ه‌وی کرد و له(قه‌سری شیرین) و هه‌موو شوینی سه‌ر ریگای خۆی کاری ته‌نیا کوشتاریوو. وێرانکاریه‌کی زۆری کرد. هه‌ر له‌و شه‌ره‌ دا ئه‌و پیاوانه‌ی نه‌یان‌توانی هه‌لێن و پراکهن، کوژران. ژن و مندالی کورد به‌گشتی بوونه‌ کۆیله‌ی ه‌ه‌رب (دینه‌ه‌ری)ده‌لی: له‌ فرمیسی ئه‌و هه‌موو منداله‌ په‌نا یۆ خودا ده‌به‌م.

له‌ ئاکام دا ئه‌و ژن و مندالانه‌ له‌ بازاری کۆیله‌ فرۆشی (هه‌کاز) له‌ شاری (مه‌که‌که)ده‌فروشان و ده‌کردان. لێره‌ دا کوردیه‌کی کورد خۆشه‌ویست به‌ ناوی (پیروز)که‌ له‌ بازاری (هه‌کاز) فرمیسی ئه‌و ژن و منداله‌ کوردانه‌ ده‌بینی بریار ده‌دا تو‌له‌یان بستتی. له‌ کاتی گونجاودا هێرش ده‌باته‌ سه‌ر(عوهر)خه‌لیفه‌ی دووه‌م و به‌ خه‌نجر له‌ت و په‌تی دکا.

(مه‌مه‌د جه‌ری ته‌به‌ری)له‌ تاریخی ته‌به‌ری دا ده‌لی: (مه‌نسووری هه‌ببایی)ده‌ستووری کوشتی کورده‌کانی دا له‌ شاری مووسل.

میژوونوسان ده‌لێن له‌ (جه‌له‌ولا)ه‌ه‌رب نزیکه‌ ی 100000 کوردیان کوشت(کنتیی: دوو قه‌رن سکوت).فه‌رمانده‌ی شه‌ره‌ که‌ (سه‌عدی به‌نی ئه‌بی وه‌قاس)بووه.

به‌ره‌می کورد له‌ ئیسلام ئه‌وه‌ وه‌زاران تراژیدی له‌وه‌ ناخۆشتر و فرمیسکاویتر بووه‌ که‌ بۆ درێژ نه‌بوونی باسه‌که‌ خۆی لێ لا ده‌ده‌ین.

به‌لام با بزانی به‌ره‌می ه‌ه‌رب چ بووه‌:

60000 عمره ب له شهري (قادسيه) دا به شدار بوون. به هر عمره بيك 12000 درهم گهيشت - هممو عمره بيك ژن يان منداليكي وهك كويله وهدهست كهوت. (عوسمان) زاوا و پشتيواني مالي بيغهمبهر كاتيك كوژرا 100000 دينار و 1000000 درهم و ئهسپي زور و 200000 ديناري ملك و مال بووه.

له شهري باكووري ئه فريقا فرماندهي شهره كه (سه عد بهني ئهبي سهره ح) بووه و به هر سواريك 3000 و به هر پياده يهك 1000 مسقال زير گهيشت.

(تلحه و زوبهير) دووكهس له ياراني (مهمه د) كه خودا بهليني به ههشتي پنداون، واته (عه شهري موبه ششهره بوون) هر يهك خاوهني 30 تا 40 ميليون درهم پاره و ملك و مالي بي سنور له (مهكه - مه دينه - ميسر و عيراق) بوون.

(قهتبيه) شماره زووري گرت له گهل (مهمه د بهني قهيسي ئه شجه عي) دهستان كرد به كوشتاري كرد. هينديك كهس له ترسي گيان و مال و نامووسيان بوون به موسولمان وبه (مه والي) واته ژير دهست ناسران و زور كهسپش هه لاتن و بو هميشه ئا واره ي و لاتان کران يان له شهري دژي ئيسلام شه هيد بوون. زور كهس له شهردا به شمشيري عمره ب لهت و پخت کران . زور به ي بنه مالان مهجبور کران (فيديه) به سهر داراني ئيسلام بدن تا مال و نامووسيان بياريزري . ژن و مندال به كويله گيران و تهجاوزيان پيكر و له بازاري كويله فروشي مهكه (عه كاز) وهك باسكرا فروشران.

بو زانباري زياتر بو خوئنه ران ، ئهم سهرچاوانه به كه كن : (قورئاني كه ريم- نووسراوي مهمه د ؟ يان خه لاتي خودا بو بيغهمبهر ؟) - (تاريخي تهبيري نووسراوي مهمه د جهريري

تەبەری)- تاریخی ئیینی خەلدوون خەلکی کوردستانی
 (باشوور)- تاریخی ئیینی خەلەکان لە کوردستانی باشوور)-
 (کورد و پەییوەندی نێژادی کورد نووسراوی - ره شیدی
 یاسەمی - خەلکی کرماشان)- (23سأل نووسراوی عە لی
 دەشتی لە 40 سأل تا کاتی مردنی پیغەمبەر بە وردی باس
 دەکات)- دو قرن سکوت نووسراوی دوکتور
 زەررینکووب). (تاریخی ئیینی ئە سیر)(فتوح ئەل بولدان
 نووسراوی بە لازەری) و دەیان سەرچاوەی باوەرپێکراوی
 دیکە کە موسولمان ترین کەسایەتی میژوو نووس راستە و
 خو لەسەریان نووسیوە.

ئەگەر بە راستی باسی ئیسلام بکری،

هیچ مەژۆتیک لە رووی ئەل نایە بە ئاشکرا نوێژ بکا،

دە نگی بانگ لەسەر هیچ مزگەوتیک نابیستی،

هیچ مەلایەك لە رووی ئەل نایە جل و بەرگی عەرەب لە بەر
 کا،

بەلام هەزار مخابەن ، مێشک نەخویندەوار، و چاوە بین و
 گوێ کپە!

بەر هەمی ئەوشەرانی بو ئیمە ی کورو ئەوانە بوون:

هیوادارم لانی کە م جارێک قورئانی پیرۆز بە کوردی
 بخویننەوه. تەواوی میژووی ئەوسەردەم تا سەدان سأل
 دواتریش، کورد لە بەرابەری عەرەبی کاولکە ر خۆی
 راگرت. کتیبی (فتوح البلدان-فتوح ئە لبولدان) چاپی

میسر لاپه‌ره‌ی 329 دەلی: "له‌ شاره‌ زوور (فتحها وقاتل الاکرد و قتل منهم خلقا)". دوايه‌ دهلی: "(و جميع معاقل الاكراد...)"

له‌ سالی 1910 له‌ لای (سلیمانی) له‌ گوندیک به‌ ناوی (هه‌ زار میزد) پیسته‌ کونیکیان دیوته‌وه‌ که ماوه‌یه‌کی کهم دواي هیزشی عه‌ره‌ب نه‌و شیعرا نه‌ی له‌سه‌رنووسراوه‌ و ناوی (هورموزگان)ه‌. بو‌ دریز نه‌بوونی نووسراوه‌که‌ ته‌نیا نه‌وشیعه‌ر دینمه‌وه‌:

ژن وکهنیشکیان وه‌ دیل به‌ شینا مه‌ رده‌ نازا تلایا وه‌ رووی
خوینیا

نه‌گه‌رشیعه‌ره‌ که وه‌زن وقافییه‌ی دروستی نییه‌، ره‌نگه‌ له‌به‌ر کونبوونی پیسته‌که‌ بی.

له‌ درنده‌یی وکاولکاری وکویله‌ گری وته‌جاوز و کوشتاری عه‌ره‌ب سه‌ یرتر نه‌ویه‌ که ماموستایانی گه‌وره‌ی نه‌ده‌بییات و میژووی فارس وه‌کوو(ملک الشعراي بهار) ده‌لین نه‌وشیعه‌را نه‌ به‌ زمانی (فارسی باستان)نووسراون. که له‌ پیشتتر دا باسی لیکرا. هه‌ر له‌م شیعه‌ره‌ دا ده‌رده‌که‌ه‌وئ که شیعیری کوردی هه‌م له‌ شیعیری عه‌ره‌بی و هه‌م له‌ شیعیری فارسی کۆنتره‌ و له‌ باری وه‌زنی عه‌رووزی و سه‌نه‌ه‌تی شیعیریشه‌وه‌ زۆر ده‌وله‌مه‌ندتر و رابردوودار تره‌.

تاپو و بوومه لیلی میژووی کورد(11)

پتوه ندی کوردو شاری (به غدا)

پهپوهندی کوردستان وئیسلام وشاری (بهغدا)له نووسراوه
میژووییهکاندا چۆن هاتووه؟

له پێشدا با بزانی شاری (بهغدا)چۆن دروست کرا و پهپوهندی
به کورده وه چیه:

هێرشی عهرب له سهردهمی (عو مه ر)خهلیفه ی دووههم و
به فرماندهیی (سهعدی بهنی ئهبی وهفاس) بو سهر کوردستان
و رووخانی دهولهتی 400 ساله ی ساسانی بوو به هۆی وێران
کردنی شاری (مه داین)که پێ تهختی کوردستان یان ئیران
بوو. عهرب شارهکهی بهگشتی وێران کرد. ئهو شاره له
بواری ئاوهدانی و ئابووری و میژویی، یهکنگ له شاره
گهورهکانی جیهان بوو. عهرب، لهو هێرشه درندانیه مأل
وسامانی ساسانی و کوردی ناوچهکهی به تالان برد و پیاوانی
کوشت و ژن و مندالیان به گزیری وکوێلهیی له بازاری کوێله
فروشی (عهکاز) له شاری (مهککه)دهکری وده فروشت(که له
پێشوودا باسی کرا).

(مهسنوور)،خهلیفه ی ئیسلام دهستووری دا له که ناری شاری
چۆل و وێرانی (مه داین)شاریکیان دروست کرد به ناوی
(مدینه السلام – مه دینه تولسه لام) به لام خه لکی ناوچهکه بو
دژایهتی له ههنبهر عهربهکان پێیان دهکوت (بهغدا- بهگدا) که
ناوی ئا وایهک بوو له لای (مدینه السلام).

(به‌غدا) ناویکی کوردییه . ناوه‌که(به‌گدا)بووه (به‌گ)له کوردی کون دا به مانای (خودا)هاتوو واته به گداد . یان(به‌غدا به مانای (خودا دا)هاتوو وچۆنکه له زمانی عهره‌بی دا پیتی (گ)یان (گاف)نییه پێیان کوتوو به‌غدا .

تا کاتی (سه ددام) گه‌وره ترین شۆینی (به‌غدا) به ناوی (حی الاکراډ) ناووده برا . که (سه ددام) ناوی نا(حه‌ی السه‌وره) و ئیستاش به ناوی (حه‌ی سهدر)ده‌ناسرئ زیاتر له 1500000 کوردی لئ ده‌ژی وه‌همیشه شاریکی فره‌نه‌ته‌وه بووه و له یاسای فه‌رمی ئیستای عیراق دا ته‌نیا شاریک، که ده‌توانئ وه‌ک (فیدرال)به‌رئوه بچی (به‌غدا)یه .

ئیسنا با بزانین ئیسلام چی ده‌کوت و چی ده‌کرد له کوردستان:

ئیسلام که ده‌یکوت: ره‌شی حه‌به‌شی و سه‌یدی قوره‌هیشی جیاوازیان نییه (لا اکره فی الدین)و(لکم دینکم ولی دین)

با بزانین سه‌رچاوه میژووویه‌کان و گه‌وره نووسه‌رانی وه‌کوو(ئیبینی ئه‌سیر- ئیبینی خه‌له‌کان- ئیبینی خه‌لدوون- ته‌به‌ری- جاحیز- دینه وه‌ری - به‌لازه‌ری- سه‌دان میژوو زانی گه‌وره‌ی موسولمان چۆن باسی ئه‌و جیاوازیانه‌ ده‌که‌ن.

(ئیبینی خه‌لدوون) ده‌لئ: (سه‌عدی به‌نی نه‌بی وه‌قاس)فه‌رمانده‌ی ئیسلام که هاته شاری مه‌داین نامه‌ ده‌نوسئ بو عومه‌ر که ئه‌وه‌موو کتیبه‌ که له کتیبخانه‌ی مه‌داین دایه چی لئ بکه‌مین (عومه‌ر)خه‌لیفه‌ی ئیسلام ده‌ فه‌رمی :هه‌موویان بسوتتین یان له‌ ناویان خه‌ن، چۆنکه هه‌رچی پێویسته له (قورئان)دا هه‌یه . ئه‌گه‌ریش له قورئان دا نه‌بی خودا ئیمه‌ی له‌ وانه‌ دوور را گرتوو. جا عه‌ره‌ب به‌ فه‌رمانی خه‌لیفه‌ی ئیسلام کتیبخانه‌که‌یان به‌گه‌شتی سووتاند.

(یهزدگرد) دوایین پاشای کوردی- ساسانی دهلی: من هیچم له
عهره ب دا نه دی به کاربی. مندالی خویان ده کووژن، باشترین
خواردنی گهوره پیاوانیان گوشتی و شتره که زوربهی (په
لهور) له بهر نه خوشی پی پیسه و ناخوا.

له کتیبی (اثار الباقیه- ئاسار ولباقیه) دا هاتوو کاتیک (قهنبیه
بهنی موسلیم) بو دووهم جار هاته شاری (خارزم) ههرکس
خوینده واری بوو، یان له میژوو ئاگادار بوو له گهله
ماموستایانی ئایینی (زه دوشتی) ههموویانی گوشت.

عهره ب ههر گیز له گهله کورد که ناویان نابوون (مه والی) یان
ژیردست، خواردنی نه ده خوارد و له ریگا روویشتن دا بوی
نه بوو له ریگی هیچ عهره بیکه وه پیاسه بکه ن یان پرۆن.

(حجاج بنی یوسف- حه ججایی بهنی یوسف) کوردهکانی
وهکوو (موالی) (داغ) ده کرد تا له گهله عهره ب جیاوازیان
هه بی.

پوول و مالیان له غهیری عهره ب دهستاندن و نیویان نابوو
(جزیه) و (فیدیه).

عهره ب ههر کاتیک پی خوش بایه له گهله کچی کورد وهکوو
کویلهی خوی ههلس و کهوتی ده کرد به لام کورد بوی نه بوو
له گهله کچی عهره ب زهماوند بکا.

کاتیک عهره بیک کهل و پهلی پی بایه و تووشی (مهوالی) بایه،
مهوالی یان کورده کهی مهجبوور ده کرد کهل و پهله کهی بو
به ریتهوه مالی.

کاتیک عه‌رب پیاده و (مه والی) سوار بایه عه‌رب ئه‌سپه‌که‌ی ئیده‌ستاند و ده‌بواپه کورده‌که و مدوای که‌وی تا چه‌ندی عه‌رب پی خوش بی و بگاته جی.

ته‌نانه‌ت کورد بوی نه‌بوو پیش نوژی جومعه بی، یان له‌سه‌ر مردووی عه‌رب نوژی بکا.

عه‌رب به کوردیان ده‌کوت ده‌بی ئیوه شانازی بکه‌ن که ئی‌مه به زوری شه‌لاق و شمشیر ئیوه‌مان هینا‌وته سه‌ر ریگی‌ای راست و له (کفر و خودا نه‌ناسی) رزگارمان کردوون. هه‌ر به‌و هۆیه ئی‌مه له ئیوه به رزترین.

(حه ججایی به نی یویسف) ماوه‌ی 20 سال له عیراق و ئه‌و ناوچه‌یه ده‌سه‌لانداریی کرد. ئه‌گه‌ر باوه‌ر به میژوونووسان بکه‌مین ده‌لین: هه‌زاران زیندانی له به ندیخانه‌کان دا بوون که ئاو و خوئی له‌گه‌ل پیسی ئاژه ل ته‌نیا خواردنیان بووه. هه‌ر له و 20 ساله‌ دا 120000 که‌سه‌له به ندیخانه کان دا کووژران. 50000 پیاو و، 20000 ژن له به ندیخانه کانی دا بوون.

ئه‌و عه‌ربه‌ی که خودا له (قورئان سووره ی-توبه - نایه ی 97) دا ده‌فه‌رمی: (عه‌رب ئه‌هلی خرایترین کفر و نیفاقن و لایقی ئه‌وه نین له دیانه‌ت تییگه‌ن.

له ئاکامدا (بزووتنه‌وه‌ی شعوبی) له دژی عه‌رب پینکه‌هات که ده‌یانکوت عه‌رب نه ته‌نیا له هیچ شوینیک و له هیچ که‌س زیاتر نییه، به‌لکوو خوئی خاوه نی هیچ شتیکی به کار هاتوو نییه و نایینه که‌شی خویناوییه.

ئه‌وه ی که عه‌رب له‌گه‌ل کوردی کردووه ئه‌گه‌ر باسی بکری له هه‌زاران لا په‌ردها جیی نابینه‌وه. هه‌روه‌ک هه‌زاران کتییی

لهسه رنووسراوه، لیره شدا له نووسراوه کانی پيشوودا زور به کوردی و کورتی لهسه ری دواوین.

ئه گهر که سیک ههیه که گوپی بهو قسانه رانه هاتوه، ده توانی ئه و کتیبانه ی ئامازه مان پی کرد بخوینیه وه. ئه و نووسراوانه بچوونی من نییه، به لکوو موسولمان ترین میژوونوسان نووسیویانه.

تۆرك چۆن و كهى هاتنه كوردستان

لئيردا روونى دهكهينهوه كه چۆن (تورك) پييان نا ناو خاكي كوردستان:

مېژوونووسانى وەك ئىبنى ئەسپير و ئەحمەد كەسرەوى لە كئيبى (شەرياران گەنام) دەلى تا 300-400 ى سالى كۆچى شەر و لىكدان لە نيوان كورد و داگير كەرانى عەرب بەردەوام دريژەى بوو. لە ئاكامى ئەو شەرانه دا ئايىنى ئىسلام بەسەر كورددا سەپا و داگير كەرانى عەرب لە ناو خەلكدا تووانەوه و كورد دەسەلاتى لە عەرب ستانده وه.

ئەميران و پاشايانى كورد لەو سەردەمدا وەكوو (ديسم كوردى) و (وسوودانى كورى مەمەلان) و (ئەمير بادى كوردى - لە بنەمالەى - خۆى - كه شارى خۆى بە ناوه وەكراوه ، كه سەرجهم هەمووشارى - خۆى - كورد بوون و ئىستا زۆرينەى نازەرين) لە كوردستان و نازە ر بايجان دەسەلاتدار بوون.

لە كئيبى (شەرياران گەنام - نووسراوى ئەحمەد كەسرەوى) دا هاتوو كه (ئەمير بادى كوردى) لەسەر چاوه نەرمەنيەكاندا پاشاى بە دەسەلاتى (ئاباهونىك) بووه (نەرمەنيەكان - ئاباهونىك - بە ناوچەى مووسل و دياربەكر دەناسن). هەروەها دەيان پاشا و ئەميرى گەوره و چكۆله لە ناوچەى كوردستان دا خاومەن دەسەلات بوون.

لە سالەكانى (1021 ز) (سولتان مەحمودى غەزنەوى) خيالى (غەزز) كه بە رەگەز (تورك و توركمان) بوون

هیناینه(خوراسان). (ئیبینی ئەسیر)دەلێ: "نزیکانی سولتان مەحموود زۆر خراپە لەگەڵ خێلی(غەزز)دەکەن ئەوانیش تا دەتوانن لەگەڵ خەلکی ناوچەکە خراپە دەکەن. سولتان مەحموود هێرش دەکاتە سەریان 4000 کەسیان لێ دەکوژێ. ناچار کۆچ دەکەن بۆ (سپاهان- ئیسفە هان)دوای کیشەیهک ئەو خەلکە بکوژ ودرندەیه کۆچ دەکەن بۆ (نازەربایجان) و کوردستان"(ئیبینی ئە سیر دەلێ ئەو خەلکە 2000 رەشمال واتە بنەمالە بوون).

(وەسوودان)پاشای ئەوسەردەمی کوردستان (غەزز)هەکان بە خێر هاتن دەکا و لە نازەربایجان نیشتهجێیان دەکات. ئەو خەلکە هێرش دەکەنە سەر هەموو خەلکی ناوچەکە بەتایبەت کوردەکانی (مەراغە) ، وزۆریان لێ دە کوژن.

(وەسوودان) پاشای کوردستان. هێرش دەکاتە سەر(غەزز)هەکان و لێکیان بلاو دەکات، بەم جۆرە کە (ئیبینی ئە سیر)دەلێ: بەشیکیان چوون بەرەو شاری (رەه) هیندیکیان چوونە (هەمەدان) و بەشیک بەرەو(قەزوین) ر امالدران، بەلام بەشیکیشان هەرلە نازەربایجان مانەوه. دوای ماوهیهک لە دژی (وەسوودان) دەههستن، بەلام تیکدەشکێن و بەرەو (هەکاری) کۆچ دەکەن و لەوئێ گەل کوردەکان لێیان دەبێتە شەر و لێکدان. لە سەرەتاه کورد دەشکێ و ئاوازی چیاکان دەبن و ژن و مندالیان بە دیل دە گیرین. دوایه کوردەکان دەگەرێنەوه و هێرش دەکەنە سەر تورکانی (غەزز) 1500 کەسیان لێ دەکوژن و سەرۆکەکانیان دەست بەسەر دەکەن و ئەوهی ماوه ئاوازی و لاتان بوون.

جاریکی دیکە (غەزز)هەکان لە ترسی (توغرول بەگ)کە بیستبوویان هێرشیان دەکاتە سەر بەرەو نازەربایجان کۆچیان

کرد. (ئىبنى ئەسیر) دەلى: "چۆنكى رابردوويهكى خراپيان له ناو دلى خهلك دا بوو نهيان توانى بميننهوه، ناچار بهرمو (جهزيره ودياربهكر) كوچ دهكهن. " بى سنوور خراپه لهگهله خهلك دهكهن له (ئهمهستان) هوه تا (مووسل) كوشتار و تالان دهكهن و كويله دهگرن (ئىبنى ئە سیر) دەلى: "كويله ئەوهنده زور بوو كه كهنيشكيني جوانكه لهيان دهدا به 5 دینار.

له سالى 435 (ئهمير قهرهواش) پاشاي كوردستان هيرشيان دهكاته سهر و تيكيان دهشكيني. به لام (توغرول) له روزه لاتي ئيرانهوه بهرمو كوردستان و نازمربايجان دى و ئيتير نه ليرهدايه كه خهلكى (توركستان) هوز به دواى هوز و خيل به دواى خيل دا كوچيان كرد بهرمو كوردستان و نازمربايجان.

كهرهوى له "شهريران گنم" ل.پ 168 دا دەلى: غهزهكان له نازمربايجان (كه نهوكات كورد بوون) بلاو دهنبهوه.

ئىبنى ئە سیر دەلى: له سالى 329 توركانى غهزز هيرشيان كرده سهر كوردهكان له مهراغه و ناوايهكانى دهوور و بهرى و له ههموو كوردستان و له ورمى وه تا ئهمهستان، مزگهوتيان سووتاندن و له ههموو شوينيك كوشتاريان كرد و كويله يان گرت.

تاسالى 501 ز كه ئىبنى ئە سیر دەلى: (ئهمهد ديل كورى برايم كورى و هسوودان - رهوادي كوردى) پاشاي مهراغه بووه. (ئهمهد ديليان) و دهيان ئهمير وشاي گهوره و بچووك له ناوچهكه داهه بوون.

كهرهوى دەلى: (دوايين دهسه لاتداریى بنه مالهى) (ئهمهد ديليان) نافرته تيك بووه كه ماوهى 13 سال (605 تا 618)

دهسه لاتداری بهشیکی گهوره له کوردستان بووه
و شاری(مراغه) پیتهختی بووه. ئهوهی که ناوی چ بووه له
هیچ سهرچاوهیهکدا نههاتووه). هیرشی درندانهی (موغول)
کوتایی به دهسه لاتتی ههموو دهسه لاتداری ناوچهکه هینا

ههر چهند لهسهر ئهوهی تورک چون هاتوونه کوردستان، باس
و بوچوون زورن، بهلام لیهدا بو ئهوهی سهری خوینهر
نهیهشی ههولمداو هههندهی بکری به کورتی ئاماژه به
بوچوونه کان بکهین.

تهواو